మహా భారతము
శాంతి పర్వము
తృతీయాశ్వాసము

వైశంపాయనుడు జనమేజయునకు మహా భారత కధను ఈ విధంగా చెప్ప సాగాడు.

"జనమేజయ మహారాజా! ఆ ప్రకారంగా భీష్ముడు ధర్మరాజు సందేహాలను తగు సమాధానాలిచ్చి తీరుస్తుండగా, ధర్మరాజు భీష్ముని ఇలా అడిగాడు.

"పితామహా! యుద్ధము చేయుటకు తగు సమయమును, యుద్ధమునకు చేయవలసిన సన్నాహములను గురించి వివరించండి." అని అడిగాడు.

"ధర్మరాజా! వానాకాలము, శీతాకాలముల లో యుద్ధము చేయరాదు. ఎండాకాలము రాక ముందే యుద్ధమునకు వెడలుట మంచిది. ఈ సమయంలో పంటలు చేతికి వస్తాయి. ధాన్యము పుష్కలంగా ఉంటుంది. ఎన్ని రోజులు యుద్ధము చేసినా ఇబ్బంది ఉండదు. శత్రురాజు మీదికి దండెత్తి పోవునపుడు పచ్చిక బయళ్లు, నీరు సమృద్ధిగా దొరికే త్రోవలో వెళ్లడం మంచిది. ఎత్తైన జండాలు, కవచములు, కత్తులు డాళ్లు, రథములు లెక్కకు మించి తీసుకొని వెళ్లాలి. శంఖములు,భేరీ మృదంగ వాద్యములు దిక్కులు పిక్కటిల్లేటట్టు మోగించాలి. వాటిని చూచి శత్రు రాజులు భయపడాలి.

సైన్యము విడిది చెయ్యడానికి చదునైన ప్రదేశమును ఎన్నుకొనాలి.

ముందుగా శత్రురాజుల వద్దకు చారులను పంపి వారి ఎత్తుగడలను ముందే పసిగట్టాలి. శత్రు రాజులు దుర్గమ మార్గములో ప్రయాణం చేస్తున్నప్పుడుగానీ, వారు అలసిపోయి, ఆదమరిచి విశ్రాంతి తీసుకుంటున్నప్పుడు గానీ, హటాత్తుగా వారి మీద పడి చంపాలి. కాల్బలము ప్రయాణం చెయ్యడానికి చెట్లు పుట్టలు గుట్టలు ఉన్న దారిని, ఆశ్విక దళము ప్రయాణించుటకు నీళ్లు బురదా లేని సమతల మార్గమునూ, నేల గట్టిగా ఉండి చక్రములు దిగబడని మార్గమును రథములు ప్రయాణించుటకు ఎన్నుకోవాలి. చెట్లు, గుంటలు ఉండే చోట గజబలమును ఉంచాలి.

ఇంక సేనలను నడిపించే పద్ధతి చెబుతాను విను. ముందు కత్తులు, డాళ్లు ధరించిన పదాతి దళము యుద్ధమునకు వెళ్లాలి. వారి వెనక ధనుర్ధారులు నిలవాలి. వారి వెనుక ఆశ్విక దళము నిలవాలి. ఆశ్విక దళము వెనక గజదళమునూ వారి వెనక రథికులను నిలపాలి.

గాంధారము, సింధు, సౌవీర దేశముల నుండి వచ్చిన వీరులు కత్తి యుద్ధములో, బల్లెములు విసరడంలో నేర్పరులు. ఔశీనర దేశం వాళ్లు అన్ని రకముల ఆయుధములను ప్రయోగించడంలో నేర్పరులు. ప్రాచ్య దేశము వారు గజబలమును నడిపించడంలో నేర్పరులు. వారు కపటయుద్ధములో ఆరితేరిన వారు. యవనులు, కాంభోజులు, మధుర చుట్టు పక్కల ప్రాంతాల వీరులు అశ్వములను ఎక్కి యుద్ధము చేయడంలో బాగా ప్రావీణ్యము సంపాదించినవారు. ఘూర్జర దేశస్థులు విలువిద్యలో ప్రావీణ్యులు. మాళవ దేశస్థులు, రథములు ఎక్కి యుద్ధమే చెయ్యడంలో నేర్పరులు. ఇతర దేశస్థులు కూడా యుద్ధ ప్రావీణ్యము కలవారు ఎంతో మంది ఉన్నారు. వారి వారి ప్రావీణ్యమునకు తగ్గట్టు వారిని మనము వినియోగించుకోవాలి.” అని భీష్ముడు ధర్మరాజుకు చెప్పాడు.

అప్పుడు ధర్మరాజు భీష్మునితో “పితామహా! యుద్ధమునందు విజయం సాధించాలంటే మన సేనకు ఏయే లక్షణములు ఉండాలి?” అని అడిగాడు.

“ధర్మనందనా! ఎల్లప్పుడూ ధైర్యంగా ఉత్సాహంగా ఉండే సైనికులు, సకిలించే గుర్రాలు, ఘీంకరించే ఏనుగులు ఉన్న సైన్యము విజయం సాధిస్తుంది. యుద్ధమునకు బయలు దేరు ముందు పక్షులు అటూ ఇటూ అనుకూలంగా తిరుగాడుతూ ఉంటే అతి మంచి శకునము. అగ్ని జ్వాలలు కుడివైపుగా తిరుగుతుండాలి. అది కూడా మంచి శకునము. కాని ఒక్క విషయం గమనించాలి. ఎలాంటి కవ్వింపు చర్యలు లేకుండా అకారణంగా యుద్ధమునకు కాలు దువ్వే రాజుకు పాపం చుట్టుకుంటుంది.

యుద్ధములో పారి పోయే సైన్యమును తరమడం చంపడం మహాపాపము. మన పక్క సైన్యము కొద్దిగా ఉన్నా, ధైర్యోత్సాహములతో ముందుకు ఉరికితే ఎంత పెద్ద సైన్యమైనా పారి పోతుంది. రాజుకు ఓర్పు ఉండాలి. కాని దానికీ ఒక హద్దు ఉండాలి. అతి ఓర్పు అనర్థదాయకము. శత్రురాజు పొగరుబోతు తనంతో తన మీదికి వస్తుంటే వాడిని అణచడం ఉత్తమం.” అని భీష్ముడు ధర్మరాజుకు చెప్పాడు.

“పితామహా! రాజు తన శత్రువుపట్ల ఎలా నడుచుకోవాలి?” అని ధర్మరాజు భీష్ముని అడిగాడు

“ ధర్మజా! అదను చూచి శత్రువును తుదముట్టించాలి గానీ, తొందరపడి శత్రువును తూలనాడకూడదు. ముందు శత్రువును మంచి మాటలతో మచ్చిక చేసుకొని ఆదమరిచి ఉన్నసమయమున హతమార్చాలి. శత్రువు పట్ల అప్రమత్తంగా ఉండరాదు. అనవసరంగా కయ్యానికి కాలు దువ్వరాదు. సంధి కుదిరే సమయంలో యుద్ధము చేయరాదు. తనకు కాలం కలిసిరానపుడు, శత్రువుకు కాలం

కలిసివస్తున్నప్పుడు, ఒక అడుగు వెనక్కువేసి సంధి కుదుర్చుకొనడం ఉత్తమం. తరువాత అవకాశం కోసం వేచి ఉండి, అదను దొరికినప్పుడు శత్రువును హతమార్చాలి. శత్రువులను మెల్లిగమెల్లిగా, నది గట్టును కోసినట్టు, హతమార్చాలి. అంతేగాని దూకుడు పనికిరాదు. శత్రురాజులందరితోనూ ఏక కాలంలో పగ పెంచుకొనరాదు. వాళ్లందరూ కలిసి నిన్ను ఓడించే ప్రమాదం ఉంది." అని చెప్పాడు భీష్ముడు.

" ఓ పితామహా! ఓడి పోయిన రాజుతో ఎలా ప్రవర్తించాలో చెప్పండి" అని ధర్మరాజు అడిగాడు.

" ధర్మనందనా! పూర్వము కోసల దేశపురాజు క్షేమదర్శి విదేహ దేశపు రాజు చేతిలో ఓడిపోయి అడవులు పట్టిపోయాడు. అక్కడ తమ వద్ద ఇది వరకు పనిచేసిన మంత్రి కాలకవృక్షీయుడిని కలుసుకున్నాడు. అప్పుడు కాలక వృక్షీయుడు క్షేమదర్శితో ఇలా చెప్పాడు.

""సిరి సంపదలు ఉన్నప్పుడు అవి శాశ్వతము కావు అని అనుకుంటే, సిరి సంపదలు ఉన్నా లేకున్నా ఒకేమాదిరి ఉంటారు. ఎందుకంటే మన కళ్ల ముందే చనిపోతున్న తల్లి తండ్రులను, బంధువులను మనకు కాపాడుకోలేనపుడు, మన వద్ద ఉన్న సిరిసంపదలను ఎలా కాపాడుకోగలము. బాధపడితే ఎలా పోయిన వారిని పొందలేమో, అలాగే సిరి సంపదలు పోయినాయని బాధపడితే పోయిన సిరిసంపదలు తిరిగిరావు. ఈ సత్యం గ్రహిస్తే చాలు, సిరి సంపదలు ఉన్నా లేకపోయినా చింత ఉండదు. ప్రతిదీ దైవానుగ్రహము అనుకొని తృప్తిపడాలి. ఎందుకంటే దైవానుగ్రహము ఉంటే సిరి సంపదలు వాటంతట అవే వచ్చిపడతాయి. లేకపోతే ఎంతటి సిరి అయినా సర్వనాశనం అవుతుంది. కాబట్టి సిరిసంపదలు శాశ్వతం కాదు అని గ్రహించాలి. అందుకని సిరి సంపదలు ఉన్నా లేకపోయినా

మాట తూలకుండా సంయమనంతో మెలగాలి. సిరిసంపదలు పోయినప్పుడు మొదట్లో బాధగా ఉన్నా తరువాత తేరుకుంటాడు మనిషి. కానికాలము వచ్చినప్పుడు శత్రువుతోనైనా మంచిగా మెలగడం ఉత్తమం. కాలం కలిసి వచ్చినప్పుడు సైన్యమును సమకూర్చుకొని శత్రువులను ఓడించాలి." అని చెప్పాడు కాలక వృక్షీయుడు.

తరువాత కాలక వృక్షీయుడు కోసల రాజును ఓడించిన విదేహ రాజును కలుసుకున్నాడు. కోసల రాజు గురించి చెప్పి సంధి చేసుకోమన్నాడు. కోసల రాజు విదేహ రాజు వియ్యమందారు సంధి చేసు కున్నారు.

కాబట్టి ధర్మనందనా! క్షత్రియునకు గెలుపు ఓటమి సర్వసాధారణములు వాటికి చింత పడకూడదు. తరుణోపాయము ఆలోచించాలి" అని చెప్పాడు భీష్ముడు.

"పితామహా! అంతఃపురములోని పరిజనులను, కార్యస్థానములలో పని చేసే గణజనులను ఎలా పరిపాలించాలో తెలపండి." అని అడిగాడు ధర్మరాజు.

"ధర్మనందనా!   ధనాగారములో పని చేసే వారూ, మంత్రాంగము చేసే మంత్రులు, ఆయుధాగారములలో పని చేసే సైనికులు మొదలగు వారిని గణ జనములు అని అంటారు. మిగిలిన పరాచారకులను పరిజనములు అంటారు. రాజు వీరందరినీ ఎంతో ఆదరంగా చూడాలి. గణజనులు అందరూ వివిధ కులముల వారు అయినందున వారందరూ కుల ముల ప్రకారము విడిపోయి కలహించుకొనుచుందురు. ఒకరితో ఒకరికి పొసగదు. వారిలో వారికి మాత్సర్యము, ద్వేషము ప్రబలుతుంది. అలాంటి వారి వలన రాజ్యమునకే చేటు వస్తుంది. కాబట్టి రాజు వీరందరినీ ఒకే విధంగా చూ స్తూ వారిలో వారికి కలతలు రాకుండా చూడాలి.

గణజనులందరూ ఐకమత్యముతో ఉంటే ఆ రాజ్యము సుఖసంతోషములతో వర్ధిల్లుతుంది." అని చెప్పాడు భీష్ముడు.

"పితామహా! ధర్మము నాలుగు విధములు కదా. అందులో ఏది శ్రేష్ఠమైనదో వివరించండి." అని అడిగాడు ధర్మరాజు.

"ధర్మనందనా! తల్లి, తండ్రి, గురువు పూజనీయులు. వారిని భక్తితో కొలువవలయును. వారు ఏది చెబితే దానిని ఆచరించాలి. అదియే పరమ ధర్మము. పైగా తల్లి, తండ్రి, గురువు మూడు వేదములు, మూడు అగ్నులు, త్రిమూర్తుల వంటి వారు. వీరందరిలో తల్లి ఎక్కువ పూజనీయురాలు.

సత్యము పలకడం అన్ని ధర్మముల లోకల్లా ఉత్తమమైన ధర్మము. అబద్ధము ఆడటం మహా పాతకము. కాని, ధనం కోసం ప్రాణములను కూడా తీసే కిరాతకులతో నిజం చెప్పడం మహా పాపము. అలాంటిసమయములలో అబద్ధము చెప్పి అయినా, తనను తాను రక్షించుకోవాలి. ఇతరులను రక్షించాలి. ప్రజలకు, సమాజానికి మేలు చేసేది, అబద్ధమైనా, అది ధర్మమే. ప్రజలకు చేటు చేసే నిజము కూడా అధర్మము తో సమానము." అని పలికాడు భీష్ముడు.

"పితామహా! ఎటువంటి వారు తాము చేసిన పాపములను నివృత్తి చేసుకొనగలరు."అని అడిగాడు ధర్మరాజు.

" ధర్మరాజా! వర్ణాశ్రమ ధర్మములను సక్రమంగా పాటించేవారు; విషయాసక్తి లేని వారు; తాము పరాక్రమవంతులయ్యునూ తమ మీద మోపబడిన నిందలను భరిస్తూ సహనంతో ఉండేవాళ్లు; అతిథులను పూజించే వాళ్లు; వేదాధ్యయనము చేసేవారు; నిత్యాగ్నిహోత్రులు; యుద్ధములో వెన్నుజూపకుండా యుద్ధము

చేయువారు; నిత్యము సత్యమునే పలికెడివారు; సాధుజనములను పోషించేవారు అందరు దేవుళ్లను, దేవతలను సమానంగా పూజించేవారు; తాము పాపం చేసినా దానిని సులభంగా నివృత్తి చేసుకోగలరు. అలాంటి వారిని ఆ మహా విష్ణువు సదా కాపాడుతూ ఉంటాడు. సాక్షాత్తు ఆ మహా విష్ణువు నీకు శ్రీ కృష్ణుని రూపంలో నీ చెంతనే ఉన్నాడు. కాబట్టి పాపము నీ చెంతకు కూడారాదు. ఆ పరమాత్మను భక్తితో కొలిచేవారికి ఎలాంటి పాపమూ అంటదు." అని చెప్పాడు భీష్ముడు.

"పితామహా! చాలా మంది లోపల సౌమ్యంగా ఉండి పైకి దుర్మార్గంగా కనిపిస్తుంటారు. మరి కొందరు లోపల దుర్మార్గులుగా ఉండి పైకి చాలా సౌమ్యులుగా కనిపిస్తుంటారు. మరి వారి వారి మనసులో ఏమి ఉందో ఎలా తెలుసుకోవడం? వివరించండి." అని అడిగాడు ధర్మరాజు. దానికి భీష్ముడు సమాధానంగా ఒక కథ చెప్పాడు.

"ధర్మనందనా! నీవు అడిగిన దానికి నేను ఒక పులి నక్క కథ చెపుతాను విను. పురిక అనే పురమును పౌరికుడు అనే రాజు పరిపాలించేవాడు. ఆ రాజు చాలా క్రూరుడు. ఆ రాజు చచ్చిపోయిన తరువాత ఒక నక్క గా పుట్టాడు. కనీసం ఈ జన్మలోనైనా బాగా బతుకుదామని ఆ నక్క జీవహింస చెయ్యకుండా ఆకులు అలములు తిని బతుకుతూ చిక్కి శల్యము అయింది. దాని తోడి నక్కలు "అయ్యో ఇదేమి వ్రతము. మనము మాంసాహారులము కదా. నువ్వేంటి శాకాహారము తింటున్నావు." అని అడిగారు. దానికి నక్క బదులు చెప్పలేదు.

ఈ విషయం ఆ అడవిలో ఉన్న ఒక పులికి తెలిసింది. అది ఆ నక్క దగ్గరకు వచ్చింది. " ఓ నక్కా! నీవు చాలా సౌమ్యుడివి అని విన్నాను. నాతో స్నేహం చెయ్యి. లోకం అంతా నన్ను క్రూర జంతువు అనుకుంటూ ఉంది. నువ్వు పక్కన ఉంటే నాకు ఆ అపనింద పోతుంది." అని చెప్పింది.

దానికి నక్క ఇలా అంది "ఓ పులిరాజా! నువ్వు చెప్పింది నిజమే. కాని నా మనస్సు ఈ సుఖముల మీదికి మళ్లడం లేదు. కాబట్టి నీ మాటలు నీకు ఇంపుగా లేవు. కానీ నీ పక్కనే ఉండి నాకు తోచిన ట్టు మంచీ చెడూ చెబుతూ ఉంటాను. నీతో స్నేహంగా ఉంటాను. నేను నీతో స్నేహంగా ఉంటే నీ వాళ్లు నీ మీద అసూయ పెంచుకుంటారు. నీతో వైరం పెట్టుకుంటారు. నువ్వు వారి మాటలు వినకుండా నాతో ఉంటేనే నేను నీతో స్నేహం చేస్తాను." అని పలికింది నక్క. పులి దానికి ఒప్పుకుంది. పులి నక్క స్నేహంగా ఉన్నారు.

కాని పులి నక్కతో స్నేహం చెయ్యడం మిగిలిన పులులకు ఇష్టం లేదు. వాటి మధ్య బేధం కల్పించాలని అనుకున్నాయి. ఒక రోజు పులి తినాల్సిన మాంసమును నక్క నివసిస్తున్న గుహలో పెట్టాయి. తరువాత పులి దగ్గరకుపోయి నీ మాంసము నక్క కాజేసింది. ఇలాగే ఉంటే నీ ప్రాణాలు కూడా తీస్తుంది అని చాడీలు చెప్పాయి. ఆ మాటలు నమ్మిన పులి నక్కను చంపమని ఆదేశించింది. కాని పులి తల్లి మాత్రం ఆ మాటలు నమ్మలేదు. పులి తో ఇలా అంది. "కుమారా! నీవు చెప్పుడు మాటలు విని తప్పు చేస్తున్నావు. నక్క గురించి పూర్తిగా తెలుసుకోకుండా దానిని చంపమన్నావు. అది తప్పు. నీతో ఎప్పుడన్నా నక్క నీ వారి మీద ఇలాంటి మాటలు చెప్పిందా! నీ సేవకులు పుట్టుకతోనే మోసగాళ్లు. వాళ్ల మాటలు వినకు. బుద్ధి మంతులను చూచి బుద్ధి హీనులు, అందగాళ్లను చూచి అందవిహీనులు, అధి కులను చూచి హీనులు అసూపడటం సహజం. కాని నీవు రాజువు. ఇలాంటి విషయాలు తెలుసుకొని ప్రవర్తించాలి కాని తొందరపడకూడదు.

కుమారా! పైపైన చూస్తే ఒక్కొక్కసారి ధర్మం అధర్మంగా కనిపించవచ్చు. అధర్మం ఒక్కొక్కసారి ధర్మంగా కనిపించవచ్చు. తెలివిగల వాడు వాటి తారతమ్యం తెలుసుకొని ప్రవర్తించాలి. నీకు నక్కగురించి బాగా తెలుసు. ఆ నక్క కేవలం మాంసము గురించి అలా చేస్తుందా అని ఆలోచించావా. నీ వారి మాటలు విని

నక్కను చంపమనడం భావ్యమా! రాజైన వాడు ప్రతి విషయము కూలంకషంగా విచారించి నిర్ణయం తీసుకోవాలి. కాని తొందరపాటు నిర్ణయాలు చెయ్యకూడదు." అని తల్లి పులి బోధించింది.

ఇంతలోనక్క వచ్చింది. జరిగింది తెలుసుకొంది. ఒకే మాట చెప్పింది. "ఓ పులి రాజా! నన్ను మొదట అందరి ముందూ మంచివాడు అని మెచ్చు కున్నావు. ఇప్పుడు అదే నోటితో చెడ్డవాడు అంటున్నావు. నన్ను నీ స్నేహితుడిగా చేసుకోక ముందే నీవారి చెప్పుడు మాటలు వినను అనీ, నా మాటలు మాత్రమే వింటాను అని చెప్పావు. కాని మాట తప్పావు. ఇంక నేను ఇక్కడ ఉండటం మంచిది కాదు నేను వెళుతున్నాను." అని చెప్పి ఆ నక్క అడవులకు వెళ్లి పోయింది. తరువాత నిరాహార దీక్ష పూని ఈ శరీరం వదలి పుణ్యలోకాలు చేరుకుంది.

కాబట్టి ధర్మరాజా! రాజు చెప్పుడు మాటలు విని తొందరపాటు నిర్ణయాలు తీసుకొనరాదు. ఏది మంచో ఏది చెడో తెలుసుకొని తగు నిర్ణయాలు తీసుకోవాలి." అని భీష్ముడు చెప్పాడు.

" ఓ పితామహా! రాజైన వాడు ఎలా ప్రవర్తిస్తే సుఖపడతాడు." అని అడిగాడు.

"ధర్మనందనా! రాజు ఏ పనీ ఆలస్యం చేయకూడదు. ఈపని నేను చెయ్యలేను అని నిస్సహాయత చెందకూడదు. ఈ రెండు లక్షణములు లేకపోతే ఆ రాజు సుఖపడతాడు. పూర్వము ఒక ఒంటె బ్రహ్మ దేవుని గూర్చి తపస్సు చేసింది. బ్రహ్మ ప్రత్యక్షం అయి ఏమి వరం కావాలి అని అడిగాడు. నా మెడ నూరు యోజనముల దూరము సాగాలి. అని అడిగింది. తథాస్తు అన్నాడు బ్రహ్మ. అప్పటి నుండి ఆ ఒంటె ఆహారం కోసం తిరగడంమానేసింది. ఒక చోట కూర్చుని తన మెడ చాచి ఎంతదూరంలో ఉన్న ఆహారమైనా తినగలిగేది. ఆ ప్రకారము

ఒకరోజు ఆహారం తింటూ ఉండగా పెద్ద వాన వచ్చింది. అప్పుడు ఆ ఒంటె పక్కనే ఉన్న కొండగుహలో తన తల దూర్చింది. ఇంతలో ఒక నక్క, దాని భార్య అక్కడకు వచ్చారు. ఆ నక్క దంపతులు బాగా ఆకలిగా ఉన్నారు. ఆ ఒంటె మెడను పట్టుకొని కొరికి ముక్కలు చేసి తినేసాయి. ఒంటె చచ్చిపోయింది. కాబట్టి ఏ పని లో అలసత్వం, సోమరి తనం పనికిరాదు." అని చెప్పాడు భీష్ముడు.

"పితామహా! శత్రురాజు బలం అధికంగా ఉంటే, కొద్దిగా సైన్యం ఉన్న రాజు అతనితో ఎలా యుద్ధం చెయ్యగలడు." అని ధర్మరాజు అడిగాడు.

" ధర్మనందనా! ఒక సారి సముద్రుడు నదులతో ఇలా అన్నాడు.

"మీరు గట్టు ఒరుసుకుంటూ పారుతుంటారు కదా. పెద్ద పెద్ద వృక్షములు కూడా ఆ ప్రవాహంలో కొట్టుకుపోతుంటాయి కదా. కాని ఒడ్డున ఉన్న రెల్లు దుబ్బులు మాత్రం అలాగే ఉంటాయి కారణమేమి?" అని అడిగాడు. దానికి నది ఇలా జవాబు చెప్పింది. "ఓ సాగరోత్తమా! గట్లు మీద చెట్లన్నీ నిటారుగా పొగరుగా నిలబడతాయి. అందుకని అవి నా వేగానికి తట్టుకోలేక కూలిపోతాయి. కాని రెల్లు దుబ్బులు ప్రవాహము వచ్చినప్పుడు తలవంచి ప్రవాహము పోగానే తల ఎత్తి నిలబడతాయి. అందుకని వాటికి ఏ హానీ జరగదు." అని నది చెప్పింది.

కాబట్టి ధర్మనందనా! బలహీనుడైన రాజు తన బలము, శత్రువు బలమును ముందుగా తెలుసుకొని తదనుగుణంగా ప్రవర్తించాలి కాని మూర్ఖంగా యుద్ధము నకు దిగకూడదు." అని చెప్పాడు భీష్ముడు.

" తాతగారూ! నా రాజ్యములో ఉన్నతమైన పదవులలో నియమించుటకు తగు జనము దొరకని ఎడల నేను ఏమి చేయవలెను" అని అడిగాడు.

“ ధర్మనందనా! ఈ సందర్భంగా నీకు ఒక కథచెబుతాను సావధానంగా విను. పూర్వము ఒక అడవిలో ఒకముని తపస్సు చేసుకుంటున్నాడు. అతని ఆశ్రమములో సాధు జంతువులు, క్రూర జంతువులు సఖ్యతగా జీవిస్తూ ఉండేవి. ఆ ముని వెంట ఒక కుక్క ఎల్లప్పుడూ అతని వెన్నంటి ఉండేది. అక్కడే ఉన్న ఒక పులి ఇది చూచి సహించలేకపోయింది. ఒకరోజు ఆ కుక్కమీదకు తన పంజా విసిరింది. ఆ కుక్క పోయి ముని వెనక దాక్కుంది. అది చూచాడు ముని. వెంటనే ఆ కుక్కను ఒక పులిగా మార్చాడు. ఆ పులిని చూచి అసలు పులి పారిపోయింది. ఇంకొక సారి ఒక ఏనుగు కుక్కమీద దాడి చేసింది. అప్పుడు ఆ ముని ఆ కుక్కను ఏనుగుగా మార్చాడు. అలా ఏ జంతువు కుక్క మీద దాడి చేస్తే ఆ జంతువుగా మారుస్తున్నాడు. ఇది చూచి కుక్కకు ఒక ఆలోచన వచ్చింది. నా మీదజాలితో ఈ ముని నన్ను రకరకాల జంతువులుగా మారుస్తున్నాడు. ఇదే జాలి ఇంకొక జంతువు మీద చూపించి నా మీదికి వదిలితే నా గతి ఏంకాను. అందుకని ఆ మునిని చంపాలని నిశ్చయించుకుంది. ఈ విషయం తన దివ్యదృష్టితో గ్రహించాడు ఆ ముని. ఎంత మేలుచేసినా కుక్క తన నీచమైన బుద్ధి పోనిచ్చుకోలేదు అని అనుకున్నాడు. ఆ కుక్కను మామూలుగా కుక్కగా మార్చాడు. అది తాను వేరే జంతువుల మాదిరి మారే శక్తికోల్పోయింది.

కాబట్టి ధర్మనందనా! దుష్టులకు మంచి పదవులు ఇవ్వరాదు. మనుషులలో వారి వారి యోగ్యతలను బట్టి ఉత్తమ, మధ్య, హీన పదవులు ఇచ్చి గౌరవించాలి శౌర్యము, పరాక్రమము, సత్యము, సత్కార్యములు చేయు బుద్ధి, భక్తి, గాంభీర్యము కలవాడు హీన కులజుడైనను, వాడు ఉన్నత పదవులకు అర్హుడు. వాడి కులంతో పని లేదు. సింహములు ఎల్లప్పుడూ తన తోటి సింహములతో స్నేహము చేసి కార్యము సాధిస్తుంది కాని కుక్కలతో స్నేహము చెయ్యదు కదా! పరిజనమునకు నేర్పరి తనమూ, కులమూ రెండూ ఉండాలి. నేర్పు, భక్తి కలిగిన స్నేహితులు ఉన్న రాజు ఏ కార్యమునైనా సాధించగలడు. రాజు కూడా మంచి పరాక్రమ వంతుడై

ఉండాలి గాని పిరికి వాడు కారాదు. రాజు తన పరిజనముతో గూఢచర్యము నడపాలి. అంతఃపురములో రహస్యంగా తన పరిజనమును చారులు గా నియమించి, అంతఃపుర రహస్యములను ఎప్పటికప్పుడు తెలుసుకుంటూ ఉండాలి.

ఇంక రాజు అవలంబించవలసిన దండనీతి గురించి చెబుతాను విను. ఈ దండనీతి సజ్జనులను రక్షించుటకు, దుర్జనులను శిక్షించుటకు ఉద్దేశింపబడింది. సాక్షాత్తు విష్ణుమూర్తి దండనీతి రూపంలో ఉంటాడు. విష్ణువు దండనీతి రూపంలో ఉన్నప్పుడు ధర్మపాలుడని, ధర్ముడని, విజయుడని, రక్షించేవాడనీ, శిక్షించేవాడని రకరకాల పేర్లతో పిలుస్తారు. దండనీతిని సక్రమంగా పాటిస్తే ధర్మము, సుఖము, నీతి, లాభములు, బలము, రక్షణ కలుగుతాయి. దండనీతిని సక్రమంగా పాటించకపోతే అధర్మము, దుఃఖము, అవినీతి, నష్టము, పిరికితనము కలుగు తాయి. కాబట్టి రాజు ప్రజా క్షేమమును దృష్టిలో పెట్టుకొని తప్పకుండా దండనీతిని అమలు చేయాలి.

అసలు ఈ దండనీతి ఎలా ఉద్భవించింది నీకు తెలియచేస్తాను. వసుహోముడు అను పేరుగల అంగదేశపురాజు భార్యాసమేతంగా హిమాలయ పర్వతములకు వెళ్లాడు. అక్కడ మునిజనులను సేవిస్తూ కాలం గడుపుతున్నాడు. ఒకరోజు ఆ రాజు వద్దకు మాంధాత వచ్చాడు. తనకు దండనీతి గురించి చెప్పమని అడిగాడు. అప్పుడు వసుహోముడు మాంధాతతో ఈ విధంగా చెప్పసాగాడు.

"ఒక సారి బ్రహ్మ దేవుడు యాగం చెయ్య తలపెట్టాడు. దానికి మంచి ఋత్విక్కు కోసం వెతుకుతున్నాడు. ఎక్కడా దొరక లేదు. తుదకు తన తుమ్ము ద్వారా ఒక ఋత్విక్కును పుట్టించాడు. అతని పేరు క్షుతుడు. క్షుతుడిని ఋత్విక్కుగా పెట్టుకొని బ్రహ్మ యజ్ఞం చేస్తున్నాడు. తరువాత బ్రహ్మ విష్ణువును

తోడు తీసుకొని పరమేశ్వరుని వద్దకు వెళ్లాడు. అప్పుడు శివుడు దండనీతిని సృష్టించాడు. దానిని తానే అధ్యయనం చేసాడు. నాలుగు వేదములు (ఋగ్వేదము, యజుర్వేదము, సామవేదము, అధర్వణ వేదము), ఆరు వేదాంగములు (కల్పము, శిక్ష, వ్యాకరణము, ఛందస్సు నిరుక్తం, జ్యోతిషం), మొత్తము పది విద్యలు, పురాణములు అన్ని కలిపి ఒక విద్య, ధర్మశాస్త్రములు అన్ని కలిపి ఒక విద్య, న్యాయ శాస్త్రము ఒక విద్య, మీమాంస ఒక విద్య, మొత్తము 14 విద్యలు అయినాయి. వైద్యము, ధనుర్వేదము, గాంధర్వము, అర్థశాస్త్రము, నాలుగు విద్యలు. మొత్తము 18 విద్యలు. ఈ 18 విద్యలను శివుడు లోక హితము కోరి ఏర్పాటుచేసాడు. శివుడు, దండనీతిని, పైన చెప్పిన 18 విద్యలను విష్ణువుకు అప్పగించాడు. వాటిని బ్రహ్మ తుమ్ము నుండి పుట్టిన క్షుతుని ద్వారా ప్రపంచములో వ్యాప్తి చేసాడు.

తరువాత విష్ణువు తన అధీనములో ఉన్న దండనీతిని అంగిరసునికి, అంగిరసుడు ఇంద్రునికి, ఇంద్రుడు మరీచికి, మరీచి భృగునకు, భృగుడు అనేక మంది మునులకు దండనీతిని అధ్యయనం చేయించాడు. ఆ విధంగా దండనీతి లోకంలో విస్తరించింది. దండనీతిని సమర్ధవంతంగా అమలు జరిపిన రాజు ఇహ పర లోకములలో సుఖములు పొందుతాడు." అని వసుహోముడు మాంధాతకు దండనీతి ఉద్భవించిన తీరి వివరించాడు." అని భీష్ముడు ధర్మరాజుకు వివరించాడు.

"పితామహా! ధర్మము, అర్థము, కామము అను పురుషార్థములను రాజు ఎలా ఆచరించాలో తెలుపండి." అని అడిగాడు ధర్మరాజు.

"ధర్మరాజా! ఇదివరకు కామందకుడు అనే ముని ఆంగరిష్ఠుడను రాజునకు చెప్పిన విషయములు నీకు చెబుతాను. విను. ఎల్లప్పుడూ కామము కొరకు దాని వలన వచ్చు సుఖముల కొరకు పాకులాడే వాడికి ధర్మము, అర్థము

ఆచరణసాధ్యములు కావు. అలాంటి వాడు కష్టముల పాలవుతాడు. అతని వద్దకు స్నేహితులు చేరరు. చివరకు మృత్యువు కబళిస్తుంది. ధర్మాచరణమునకు అర్ధము ముఖ్యము. కాని, డబ్బు సంపాదనలో పడి రాజు ధర్మము మరువరాదు. కామ సంబంధమైన కోరికలు తప్ప తక్కిన సుఖములు అనుభవించు రాజు మహోన్నతు డవుతాడు. కాబట్టి ధర్మము, అర్ధము గొప్పవి." అని భీష్ముడు ధర్మరాజుకు చెప్పాడు.

"పితామహా! మనిషికి శీలము ముఖ్యం కదా. దాని స్వరూప స్వభావములు వివరించండి." అని అడిగాడు.

"ధర్మనందనా! నువ్వు, నీ తమ్ములు ఇంద్రప్రస్థములో సుఖంగా ఉన్న రోజుల్లో సుయోధనుడు అసూయతో రగిలిపోయాడు. నీవు చేసిన రాజసూయమునకు, నీకు ఉన్న మయసభను చూచి ఓర్వలేకపోయాడు. నీకు పట్టిన అదృష్టమునకు అసూయ పడి తన దుఃఖమును తన తండ్రి ధృతరాష్ట్రుని దగ్గర చెప్పుకున్నాడు. అప్పుడు ధృతరాష్ట్రుడు సుయోధనునితో ఇలా అన్నాడు.

"కుమారా! నీకు ఉన్న ఐశ్వర్యము తో పోలిస్తే ధర్మజునకు ఉన్న ఐశ్వర్యము తక్కువే. కాని ధర్మరాజుకు మంచి శీలము ఉంది. నీకు అదిలేదు. ధర్మరాజుకు ఉన్న ధనము కన్నా మంచిప్రవర్తన ఎక్కువగా ఉంది. కాబట్టి నీ కన్నా ఎక్కువ సంపన్నుడుగా నీ కు కనపడుతున్నాడు. నీవు కూడా మంచి గుణములు అలవరచు కొనుము. అప్పుడు నీ కు ఉన్న సంపద ఎక్కువగా కనిపిస్తుంది. నీ పూర్వీకులైన మాంధాత, నాభాగుడు మొదలగు చక్రవర్తులు తమ తమ శీల సంపద చేత ఈ లోకంలో గౌరవాభిమానములు పొందారు.

పూర్వము ప్రహ్లాదుడు తన శీల సంపదతో ఇంద్రుని జయించాడు. ముల్లోకము లను ధర్మబద్ధంగా స్వాధీనపరచుకున్నాడు. అప్పుడు ఇంద్రుడు బ్ర

హస్పతి వద్దకు పోయి తిరిగి తన రాజ్యమును సంపాదించుకొనే ఉపాయం చెప్పమని అడిగాడు. అప్పుడు బృహస్పతి ఇంద్రుని శుక్రాచార్యుని వద్దకు పంపాడు. ఇంద్రుడు శుక్రాచార్యుని వద్దకుపోయి తనకు మేలు సమకూరే మార్గము చెప్పమని అడిగాడు. అప్పుడు శుక్రాచార్యుడు ఇంద్రుని ప్రహ్లాదుని వద్దకు వెళ్లమని చెప్పాడు. అప్పుడు ఇంద్రుడు బ్రాహ్మణ వేషంలో ప్రహ్లాదుని వద్దకుపోయి అతనికి వద్ద శిష్యరికం చేస్తున్నాడు.

అతని భక్తి శ్రద్ధలకు మెచ్చి ప్రహ్లాదుడు ఇంద్రుని ఏమి కావాలి అని అడిగాడు. "ప్రహ్లాదా! నీవు స్వర్గాధిపతి ఇంద్రుని ఎలా గెలువ గలిగావు." అని అడిగాడు. అప్పుడు ప్రహ్లాదుడు ఇంద్రుని తో ఇలా చెప్పాడు. "విప్రోత్తమా! నేను రాజును అనే గర్వంతో ఎవరినీ అగౌరవ పరచను. అందరికీ దానధర్మములు చేస్తుంటాను. బ్రాహ్మణులను ఆదరిస్తుంటాను. నా శీలమే నన్ను గొప్పవాడిని చేసింది. నాకు విజయము చేకూర్చి పెట్టింది." అని చెప్పాడు.

" ఓ ప్రహ్లాదా! నాకు నీ శీలము దానంగా ప్రసాదించు." అని అడిగాడు. ప్రహ్లాదుడు కాదనకుండా తన శీలమును ఇంద్రునికి ధారపోసాడు. శీల సంపన్నుడైన ఇంద్రుడు వెళ్లిపోయాడు. అప్పుడ ప్రహ్లాదుని లోనుండి ఒక తేజోవంతుడైన ఆకారం బయటకు వచ్చింది. ప్రహ్లాదుడు అతనిని చూచి నీవు ఎవరు అని అడిగాడు. "ప్రహ్లాదా! నేను నీ శీలము. నన్ను ఇంద్రుడికి దానం ఇచ్చావు.నేను అతని వద్దకు వెళుతున్నాను." అని వెళ్లిపోయాడు. అతని వెంట ధర్మము, సత్యము, మంచి ప్రవర్తన, బలము మొదలగు మంచి లక్షణములు తోజోమయ ఆకారములతో ప్రహ్లాదుని విడిచి వెళ్లిపోయాయి.

ఆఖరున ఒక స్త్రీ ఆకారము బయటకు వచ్చింది. నీవు ఎవరు అని అడిగాడు ప్రహ్లాదుడు.

"నేను సిరి ని. బలము ఎక్కడ ఉంటుందో అక్కడ నేను ఉంటాను." అని చెప్పి వెళ్లిపోయింది.

"అమ్మా అమ్మా ఆగు. నాకు ఒక్క విషయం చెప్పు. నానుంచి శీలము దానము గా గ్రహించిన వాడు ఎవరు." అని అడిగాడు.

"ప్రహ్లాదా! తాను పోగొట్టు కున్న స్వర్గాధిపత్యమును తిరిగిపొందుటకు ఆ ఇంద్రుడేవిప్రుని వేషమున నీ వద్ద శిష్యరికం చేసాడు. నీ వద్దనుండి నీ శీలమును దానంగా పొందాడు. నీవు నీ శీలము పోగొట్టుకున్నావు. ప్రహ్లాదా! మనిషికి శీలం ప్రధాన మైనది. శీలము వలన ధర్మము వర్ధిల్లుతుంది. ధర్మము వలన సత్యము వర్ధిల్లుతుంది. సత్యము వలన మంచి ప్రవర్తన, మంచి ప్రవర్తన వలన బలము వర్ధిల్లుతాయి. ఎక్కడ బలం ఉంటుందో అక్కడ నేను (సిరి) ఉంటాను. కాబట్టి సమస్త గుణములకు శీలము ముఖ్యము." అని చెప్పి సిరి ఇంద్రుని వద్దకు వెళ్లిపోయింది.

ఇదంతా విన్న సుయోధనుడు "అసలు శీలం అంటే ఏమిటి" అని తండ్రిని అడిగాడు. దానికి ధృతరాష్ట్రుడు ఇలా అన్నాడు. "త్రికరణ శుద్ధిగా అనగా మనస్సు, మాట, పని... వీటిలో పరుల యెడ ద్రోహ చింతన పనికిరాదు. సమస్త భూతములను సమానంగా ఆదరించాలి. పరులకు హాని చెయ్యకూడదు. సిగ్గుతో తలదించుకొనే పనులు చెయ్యకూడదు.. అని అందరికీ తెలియ చెప్పాలి. జనమునకు ఇష్టమయిన రీతిలో నడచుకోవాలి. దానినే శీలము అంటారు. దీనిని మనసులో ఉంచుకొని ప్రవర్తించిన వాడికి అపజయము లేదు." అని చెప్పాడు ధృతరాష్ట్రుడు.

కాబట్టి ధర్మనందనా! నీకు శీలముపుట్టుకతోనే వచ్చింది. పైగా నేను కూడా నీకు శీలము గురించి చెప్పాను. కాబట్టి శీలవంతుడవై మెలగుము." అని భీష్ముడు

ధర్మజునికి చెప్పాడు.

“అవును పితామహా! ఆశకు అంతు లేదు. అది అనంతము. తాను ఆశపడి నది, కోరుకొన్నది, లభించకపోతే అధికమైన దుఃఖం కలుగుతుంది. సుయోధను నితో కలిసి ఉండాలని నేను ఎంతగానో ప్రయత్నించాను. కాని అతను నా మాట వినలేదు. పైగా నన్ను దుర్బుద్ధిని చేసాడు.(అంటే నా చేత యుద్ధం చేయించాడు అని భావము) అదే నాకు బాధగా ఉంది. కాబట్టి ఆశలు అణచుకోడం చాలా అరుదు కదా!” అని పలికాడు ధర్మరాజు. ఆ మాటలకు భీష్ముడు ఇలా అన్నాడు.

“ధర్మనందనా! ఈ సందర్భం లో నేను నీకు ఒక ఇతి హాసము చెబుతాను విను. హైహయ దేశపు రాజు సుమిత్రుడు. అతడు ఒక రోజు వేటకు వెళ్లాడు. ఒక మృగమును కొట్టాడు. దెబ్బతిన్న ఆ మృగము పారిపోయింది. రాజు ఆ మృగము వెంట పడ్డాడు. ఆ మృగము వెంట పరుగెత్తి పరుగెత్తి అలసిపోయి ఒక ముని ఆశ్రమము చేరుకున్నాడు. ముని కుమారులు ఆ రాజుకు తాగడానికి నీళ్లు ఇచ్చారు. రాజు సేదదీరాడు. ఆ ఆశ్రమములో ఉన్న ఋషభుడు అనే ముని ఆ రాజుతో ఇలా అన్నాడు. “ఓ రాజా! నువ్వు ఈ అడవికి ఏ పని మీద వచ్చావు? ఎందుకు దిగులుగా ఉన్నావు?” అని అడిగాడు. దానికి ఆ రాజు “ఓ మునీశ్వరా! నేను వేట నిమిత్తమై ఈ అడవికి వచ్చాను. ఒక జింకను వేటాడాను. అది తప్పించుకొని పారిపోయింది. దానిని తరుముకుంటూ ఇక్కడకు వచ్చాను. ఆశపడి వేటాడిన మృగం తప్పించు కుంటే వేటగాడికి ఎంత బాధగా ఉంటుంది. ఎలాంటి వాడైనా ఆశను తప్పించుకోలేడు కదా!” అని అన్నాడు.

ఆ మాటలు విన్న ఆ ముని ఇలా అన్నాడు. “ఓ రాజా! నేను ఒక సారి తీర్థయాత్రలు చేస్తూ బదరికాశ్రమమునకు వెళ్లాను. అక్కడ కృశించిన శరీరముగల తనుడు అనే మునిని చూచాను. నేను ఆ మునికి భక్తితో నమస్కరించాను. ఆ

ముని నాకు అతిథి సత్కారములు చేసాడు. ఇంతలో అక్కడికి ఒక రాజు వచ్చాడు. ఆ ముని, రాజుకు అతని కుటుంబమునకు పరివారమునకు అతిథి సత్కారములు చేసాడు. రాజు అక్కడికి రావడానికి కారణం అడిగాడు. రాజు మునితో ఇలా అన్నాడు. "ఓ మునీంద్రా! నాకు ఒక కుమారుడు న్నాడు. వాడు మంచి గుణవంతుడు. వాడు ఒక రోజు ఆడుకోడానికి అడవిలోకి వెళ్లాడు. తిరిగి రాలేదు. వాడిని వెతుకుతూ ఇక్కడికి వచ్చాను. నా కుమారుడు ఎక్కడున్నా కనపడకపోతాడా అని ఆశతో వెదుకుతున్నాను. నా ఆశ తీరేట్టు లేదు. ఆశపడ్డది దొరక్కపోతే నా మనసు తట్టు కోగలదా మునీంద్రా!" అని అన్నాడు.

" ఓ రాజా! ఎవరైనా మనసును దిట్ట పరచుకొని తనకు ఉచితమైన రీతిలో ప్రవర్తిస్తే అతనికి అసాధ్యమైన కార్యము లేదు. ఎవరైనా ధనం కోసం యాచిస్తే అతనిని అవమానించకుండా అతని కోర్కె తీర్చేవాడు ఎక్కడా కనపడడు. నువ్వు ఆశపడటంలో తప్పులేదు. కాని ఆ ఆశ తీరక పోతే దుఃఖపడటం మంచిది కాదు. నీ కర్తవ్యం నువ్వు చెయ్యి. నీ ఆశ సఫలం కాకపోతే బాధపడకు. నీ కుమారుని నేను తెచ్చి ఇస్తాను." అని పలికి తన తపో మహిమ చేత ఆ రాజకుమారుని తెచ్చి ఇచ్చాడు. ఆ రాజు సంతోషంతో వెళ్లి పోయాడు.

కాబట్టి ఓరాజా! వేటకు రావడం తప్పు. కొట్టిన మృగం పారి పోతే దాని వెంటపడి దుఃఖ పడటం మరో తప్పు. కాబట్టి మృగం మీద ఆశ వదిలి నీ రాజధానికి వెళ్లు. ఇంక మీదట అనవసరంగా వేటకు రాకు." అని చెప్పాడు.

కాబట్టి ధర్మరాజా! ఆశపడటం లో తప్పులేదు. ఆ ఆశ నెరవేరకపోతే బాధపడటం, ఆ ఆశ తీరడం కోసం అక్రమాలు చెయ్యడం మంచిది కాదు. అప్పుడు మనిషి సుఖ శాంతులతో జీవించగలడు. మామూలు మనిషి కానీ, రాజు కాని ధనం సంపాదించాలి. రాజ్యమునకు, మనిషికి ధనం అవసరం. కాని ఆ ధనము

సంపాదించడానికి అక్రుత్యాలు చెయ్యకూడదు. ప్రజల వద్దనుండి సానుకూలంగా ధనమును రాబట్టాలి. రాజు తన శక్తికి మించి ధనార్జనకు పాల్పడకూడదు. తాను ఒక్కడే అందరిలోకీ ధనవంతుడు కావాలని అనుకోకూడదు. అది అన్ని అనర్థాలకు దారి తీస్తుంది. అసలుకే ముప్పు తెస్తుంది. కడకు అతని ప్రాణాలనే హరిస్తుంది. అని చెప్పి ధనం సంపాదించకుండా ఉండకూడదు. ఎందుకంటే ధనం లేని వాడిని ప్రజలు గౌరవించరు. దొంగలను, దారి దోపిడీదారులను రాజు తన బలగములో చేర్చుకొన కూడదు. అలా చేస్తే కోరి కోరి అవస్థలు తెచ్చిపెట్టుకోవడమే అవుతుంది. తన సైన్యము లో అధర్మపరులుంటే ఆ రాజుకు విజయం చేకూరదు.

పూర్వము పారియాత్ర పర్వతం మీద ఒక వేటకాడు ఉండే వాడు. వాడి వృత్తి వేటాడటం... అయినా అతను న్యాయాన్ని ధర్మాన్ని పాటించేవాడు. తల్లి తండ్రులను పూజించేవాడు. పక్కన ఉన్న మున్యాశ్రమములలో ఉన్న మునులకు కందమూలములు ఫలములు అందించేవాడు. తన మీదికి ఎవరన్నా వస్తే వారిని చించి చెండాడేవాడు. అతని పేరు కాపవ్యుడు. అక్కడ ఉన్న వేటకాళ్లందరూ అతనిని తమ నాయకునిగా ఎన్నుకోవాలని అనుకున్నారు. అతని వద్దకు వెళ్లి ఇలా అన్నారు. “నీవు అత్యంత బలవంతుడవు. ధర్మాత్ముడవు. నీవు మా అందరికీ నాయకుడిగా ఉండాలి. మేము నీ ఆజ్ఞ మేరకు నడచుకుంటాము” అని అన్నారు.

దానికి కాపవ్యుడు ఇలా అన్నాడు. “నాకు కొన్ని నియమాలున్నాయి. మనము పసిబిడ్డలను, మునులను, స్త్రీలను చంప కూడదు, వారికి హానిచెయ్యకూడదు. స్త్రీలను చెరపట్టడం బలాత్కారం చెయ్యడం చెయ్యకూడదు. జంతువులలో కూడా ఆడ జంతువులను మనం వేటాడకూడదు. గోవులకు బ్రాహ్మణులకు హాని చెయ్యకూడదు. గోబ్రాహ్మణుల రక్షణ కోసం మనం పాటుపడాలి. పంట పొలాలను నాశనం చెయ్యకూడదు. ప్రజలను బాధించి మనం బాగు పడకూడదు. మీరు ఈ ప్రకారం నడుచుకుంటాను అని మాట ఇస్తే నేను మీకు నాయకుడిగా

ఉంటాను." అని చెప్పాడు. దానికి వారు ఎంతో సంతోషించారు. ఆ ప్రకారం నడచు కుంటామన్నారు. ఆ ప్రకారంగా కాపవ్యుడు అప్పటి వరకూ వేటాడుతూ, దొంగతనాలు చేస్తూ బతుకుతున్న ఆ వేటగాళ్లను తన మంచి తనంతో సజ్జనులుగా మార్చివేసాడు.

ధర్మనందనా! ఈ సందర్భంగా నీకు ఇంకొక కథ చెబుతాను విను. ఒక మడుగులో మూడు చేపలు ఉన్నాయి. వాటి పేరు దీర్ఘదర్శి, ప్రాప్తకాలజ్ఞుడు, దీర్ఘసూత్రుడు. ఇంతలో వేసవి కాలం వచ్చింది. ఎండలకు ఆ మడుగులో నీళ్లు ఇంకిపోసాగాయి. అది చూచి దీర్ఘదర్శి మిగిలిన చేపలతో ఇలా అంది. "మిత్రులారా! మనం ఉన్న చెరువు లోని నీరు ఇంకి పోతూ ఉంది. బాగా నీ ళ్లు ఉన్నప్పుడే మనం వేరే సమృద్ధిగా నీరు ఉన్న మడుగులోనికి మారి పోదాము." అని చెప్పింది. ప్రాప్తకాలజ్ఞుడు ఇలా అన్నాడు. "నీతో నేను ఏకీభవించను. చెరువు ఎండి పోయినప్పుడు తగిన ఉపాయము ఆలోచిద్దాము ఇప్పటి నుండి దిగులుపడటం ఎందుకు." అని అంది. ఆ మాటలకు దీర్ఘ సూత్రుడు ఇలా అన్నాడు. "ఇంకా ఈ చెరువులో నీళ్లు సమృద్ధిగా ఉన్నాయి. నీళ్లు ఎండి పోయినప్పుడు చూద్దాము. ఇప్పుడే భయపడ పని లేదు." అన్నాడు.

దీర్ఘదర్శి తన ప్రయత్నం తాను చేసుకొని వేరే చెరువుకు మారిపోయింది. వేసవి కాలం తీవ్రంగా ఉంది. ఎండలు ముదిరాయి. చెరువులో నీళ్లు ఎండి పోయాయి. జాలర్లు వలలు పట్టుకొని చేపలుపట్టడానికి తయారయ్యారు. ప్రాప్త కాలజ్ఞుడు ఆలోచించాడు. ఒక జాలరి వద్ద ఉన్న వలలో ఒక తాడును కరిచి పట్టుకొని చచ్చిన చేపవలె పడి ఉన్నాడు. ఆ జాలరి వాడు వలను బయటకు తీసి ఒడ్డు మీద జాడించాడు. అప్పుడు ప్రాప్త కాలజ్ఞుడు ఎగిరి పక్కనే ఉన్న బురద గుంటలో పడ్డాడు. అక్కడే దాక్కున్నాడు. దీర్ఘ సూత్రుడు మాత్రం ఏ ఉపాయం లేకుండా జాలరి వలలో పడ్డాడు. చచ్చాడు.

కాబట్టి రాబోయే ఆపదను ముందుగా పసికట్టి ఆ ఆపదను తప్పించు కొన్నాడు దీర్ఘదర్శి. అతడు నీతిమంతుడు. సుఖపడ్డాడు. అప్పటి కప్పుడు ఉపాయం ఆలోచించి ఆపదను తప్పించుకొన్నాడు ప్రాప్తకాలజ్ఞుడు. అతడు ప్రతిదానినీ సందేహిస్తుంటాడు. ఒకనిర్ణయానికి రాలేడు. ముందు చూపుగానీ, ఉపాయం గానీ లేకుండా చిక్కుల్లో పడ్డాడు దీర్ఘసూత్రుడు. కాబట్టి రాజు దీర్ఘ దర్శి మాదిరి దూరపు చూపుతో ఉండాలి." అని చెప్పాడు భీష్ముడు.

"పితామహా! తన శత్రువుల చేతిలో చిక్కి బలము కోల్పోయిన రాజు తన కష్టముల నుండి ఎలా గట్టెక్కుతాడో వివరించండి." అని అడిగాడు.

" ధర్మరాజా! ఈ సందర్భంలో ఒక కథ చెబుతాను విను. ఒక అడవిలో ఒక పెద్ద మర్రి చెట్టు ఉంది. దాని మొదట్లో ఉన్న కలుగులో పలితుడు అనే ఒక ఎలుక నివాసం చేస్తూ ఉంది. అదే చెట్టు మీద రోజశుడు అనే పిల్లి కూడా కాపురం ఉంటూ ఉంది. ఒక బోయవాడు ప్రతి రోజూ రాత్రి ఆ చెట్టు దగ్గరలో ఒక వల పెట్టే వాడు. మరునాడు వచ్చి ఆ వలలోపడ్డ పక్షులను తీసుకొని వెళ్లేవాడు.

ఒక రోజు చెట్టు పైనున్న పిల్లి ఆ వలలో పడింది. పిల్లి వలలో పడటంతో ఎలుక నిర్భయంగా బయటకు వచ్చింది. ఆహారం కోసం వెతుకుతూ ఉంది. ఇంతలో దానికి ఒక గుడ్లగూబ, ఒక ముంగిస కనిపించాయి. ఎలుక పైప్రాణాలు పైనే పోయాయి. పరుగెత్తుకుంటూ కలుగు దగ్గరకు వచ్చింది. ఒక ఉపాయం ఆలోచించింది. నెమ్మదిగా వలలో ఉన్న పిల్లి దగ్గరకు వచ్చింది.

"ఓ మార్జాలమా! నేను నీ వల తాళ్లను కొరికి నిన్ను విడిపిస్తాను. నువ్వు నన్ను గుడ్లగూబ ముంగిస బారి నుండి రక్షించు." అని అడిగింది.

"ఓ మూషికమా! నీకు పరులకు ఉపకారం చేసే గుణం ఉండటం నాకు ఆనందం కలిగించింది. నిన్ను నేను తప్పకుండా రక్షిస్తాను. నన్ను చూస్తే ముంగిస,గుడ్లగూబ భయపడతాయి. కాబట్టి నన్ను విడిపించు." అని చెప్పింది. "తప్పకుండా విడిపిస్తాను" అని ఆ ఎలుక పిల్లి పక్కలో చేరింది. పిల్లి ఎలుక పక్క పక్కనే ఉండటం చూచి ముంగిస, గుడ్లగూబ పారిపోయాయి. "ఇంక తాళ్లు కొరికి నన్ను విడిపించు." అంది పిల్లి. "ఉండు కొరుకుతాను. తొందర పడతావేం." అంటూ దూరంగా వెళ్లి కూర్చుంది పిల్లి. "అబ్బా మూషికమా నేను నీ ప్రాణాలు కాపాడాను. నన్ను కూడా కాపాడు. తొందరగా తాళ్లు కొరుకు." అంది పిల్లి.

"అదికాదు మార్జాలమా! రేపు ఉదయం బోయవాడు వస్తాడు. వాడిని అల్లంత దూరంలో చూచి నేను నీ వల తాళ్ల గబా గబా కొరికేస్తాను. నీవు భయంతో చెట్టు ఎక్కుతావు. నేను కలుగులోని దూరిపోతాను. ఇప్పుడే కొరికాను అనుకో నువ్వు నన్ను తినేస్తావు కదా. నీవు నాకన్నా బలవంతుడివి. బలవంతుడితో స్నేహం చేసినా, అతనిని ఎక్కువగా నమ్మకూడదు. కొంచెం జాగ్రత్తగా ఉండటం మంచిది కదా!" అంది ఎలుక.

"అదేంటి ఎలుకా అలా అంటావు. నేను నీ ప్రాణాలు కాపాడాను కదా! నువ్వు కూడా నన్ను ఆపదల నుండి కాపాడు." అంది పిల్లి.

" నువ్వు నన్ను నమ్ము పిల్లీ నేను నిన్ను కాపాడుతాను. ఏ సమయంలో ఏ పని చెయ్యాలో నాకు బాగా తెలుసు కదా!" అంది ఎలుక.

ఇంతలో తెల్లవారింది. బోయవాడు పెద్ద కత్తి తీసుకొని వచ్చాడు. వాడి వెంట వేట కుక్కలు కూడా వచ్చాయి. వాళ్లను చూచిన పిల్లి "అమ్మో బోయవాడు కుక్కలతో సహా వస్తున్నాడు. ఇంక నేనేం చేసేది." అని వాపోయింది.

“భయపడకు పిల్లీ నేను ఉన్నాగా” అంటూ కరా కరా ఆ తాళ్లను కొరికేసింది. పిల్లి పారిపోయి చెట్టెక్కింది. ఎలుక తన కలుగులో దూరింది. కిచ కిచ మంటూ చూస్తూ ఉంది. ఇంతలో బోయవాడు అక్కడకు వచ్చాడు. వల తునా తునకలుగా కొరక బడి ఉంది. వలలో పక్షులు లేవు. ఉసూరుమంటూ వెళ్లిపోయాడు.

అప్పుడు పిల్లి చెట్టు దిగి కిందికి వచ్చి “మిత్రమా నీ వంటి మిత్రుడు దొరకడం నా అదృష్టం. మనం స్నేహంగా ఉందాము. ముందుగా నేను నిన్ను కాపాడాను. కాని నువ్వు నన్ను నమ్మలేదు. ఇది ధర్మమా! నాతో కలిసి మెలిసి ఉండు. మనం చక్కగా బతుకుదాము.” అని చెప్పింది పిల్లి. అప్పుడు ఎలుక ఇలా అంది.

“మార్జాలమా! నీవు చెప్పింది నిజమే. వీడు మిత్రుడు, వీడు శత్రువుఅని తెలుసుకోడం చాలా కష్టం. ఆ నేర్పు అందరికీ ఉండదు. మిత్రులు అని అనుకున్నవారు శత్రువులుగా మారుతున్నారు శత్రువులు అనుకున్నవారు మిత్రులు గా మారుతున్నారు బలవంతుడితో అవసరం కొద్దీ స్నేహం చేసినా, అవసరం తీరగానే ఆ స్నేహం వదిలెయ్యాలి. లేకపోతే ఆపదలలో చిక్కుకుంటాడు. నువ్వు నాకు సాయం చేసావు. నేను కూడా నీకు సాయం చేసాను. తీరి పోయింది. ఎప్పటిలాగే ఎవళ్లకు వాళ్లం బతుకుదాము. అవసరం వచ్చినప్పుడు ఒకరికి ఒకరం సాయం చేసుకుందాము.

నీకూ నాకూ జన్మ వైరం ఉంది. భగవంతుడు నన్ను నీకు ఆహారంగా సమకూర్చాడు. నిన్ను నమ్మి నేను నీతో స్నేహం చేస్తే నీ మనసు మారి ఎప్పుడో ఒకప్పుడు నన్ను నువ్వు తింటావు. ఆ బుద్ధి నీకు పుట్టకపోయినా నీ సంతానం, బంధువులు నీకు కలిగిస్తారు. పైగా రాత్రంతా ఆహారం లేక నువ్వు బాగా ఆకలిగా ఉన్నావు. అందుకని నన్ను పిలుస్తున్నావు. నేను నీ దగ్గరకు రాగానే నన్ను తినేస్తావు. ఇది నీకు ధర్మమా! నీమాటలు నమ్మి నీ దగ్గరకు వస్తానని ఎలా అనుకున్నావు.”

అని పలికింది ఎలుక.

అప్పుడు పిల్లి ఎలుకతో ఇలా అంది. "అయ్యో అదేంటి! అలాగంటావు. నేను నువ్వు చేసిన మేలు ఎలా మరిచిపోతాను. నీ వల్లనే కదా నా ప్రాణాలు దక్కాయి. నా ప్రాణాలు కాపాడిన నిన్ను నేను తింటానా!" అంది పిల్లి.

"నేనూ అదే అంటున్నాను. నా ప్రాణాలు నువ్వుకాపాడావు. నీ ప్రాణాలునేను కాపాడాను. ఇది చాలు. నేను నీ దగ్గరకు రావడం తగదు. ఎందుకంటే శుక్రనీతి ఈ విధంగా చెబుతోంది. బలవంతుడైన శత్రువుతో అవసరం కొద్దీ స్నేహం చేసినా, అవసరం తీరగానే అతనిని వదిలెయ్యాలి. సాయం చేసాడు గదా అని శత్రువును నమ్మితే కీడు తప్పదు. నమ్మకూడని వారిని నమ్మకూడదు. నమ్మతగిన వారిని కూడా మితంగానే నమ్మాలి. గుడ్డిగా నమ్మడం అసలు పనికిరాదు. ఎంతటి మిత్రులనైనా నమ్మినట్టుగా నటిస్తూనే, నమ్మక పోవడమే రాజనీతి. కాబట్టి నీ వంటి జన్మశత్రువును నమ్మకుండా నేను బతుకుతాను. నీకు శత్రువైన బోయవాడి కంటపడకుండా నువ్వు బతుకు. ఇంక వెళ్లు." అని పలికింది ఎలుక. పిల్లి ఎలుక ఎవరి దారిన అవి వెళ్లిపోయాయి.

కాబట్టి ధర్మనందనా! తన శత్రువు బలవంతుడైతే మరొక బలహీనుడైన శత్రువు సాయం తీసుకొని తన శత్రువును ఓడించాలి. అవసరం కొద్దీ శత్రువుతో స్నేహం చేయాలి. ఇది రాజనీతి." అని చెప్పాడు భీష్ముడు.

"పితామహా! ఎవరిని నమ్మితే మనసుకు శాంతి కలుగుతుంది. ఎవరిని నమ్మితే కష్టాలలో చిక్కుకుంటాము. అసలు అందరినీ నమ్మాలా! లేక ఎవరినీ నమ్మకూడదా! వివరించండి" అని అడిగాడు ధర్మరాజు.

"ధర్మనందనా! పూర్వము బ్రహ్మదత్తుడు అనే రాజు ఒక చిలుకను పెంచు తున్నాడు. ఆచిలుకతో స్నేహంగా ఉండేవాడు. ఆ చిలుక ఒక పిల్లను పెట్టింది. చిలుక పిల్ల తో ఆ రాజు యొక్క కుమారుడు రోజూ ఆడుకుంటు ఉండే వాడు. తల్లి చిలుక తాను తెచ్చిన పండ్లను తన బిడ్డకు, రాజకుమారుడికి సమానంగా పంచి పెట్టేది. ఒకరోజు తల్లి చిలుక లేని సమయంలో రాజకుమారుడు చిన్న చిలుకను చంపేసాడు. సాయంత్రం గూటికి వచ్చిన చిలుక, చచ్చి పడి ఉన్న తన బిడ్డను చూచింది. ఏడిచింది. "ప్రతి రోజూ పండ్లు ఫలాలు తెచ్చి తన బిడ్డతో సమానంగా చూచిన రాజ కుమారుడు తన బిడ్డను నిర్దాక్షిణ్యంగా చంపేసాడు. రాచ బిడ్డలకు దయ జాలి ఉండవేమో. వాళ్లకు లేని దయా జాలీ నాకెందుకు ఉండాలి." అని పెద్ద చిలుక రాజకుమారుడి కళ్లను తన వాడి గోళ్లతో పొడిచింది. రాజ కుమారుడు గుడ్డివాడయ్యాడు.

తరువాత పెద్ద చిలుక రాజు ముందు వాలింది. "రాజా! నీ కొడుకు నా బిడ్డను చంపాడు. పాపం చేసాడు. తాను చేసిన పాపానికి ఫలితం అనుభవించాడు. ఇందులో నేనుచేసిన పాపం ఏమీ లేదు. ఇంక నేను ఇక్కడ ఉండటం నీతో స్నేహం చెయ్యడం తగదు. నేను వెళ్లి పోతున్నాను." అని పలికింది.

అప్పుడు రాజు చిలుకతో ఇలా అన్నాడు. "చిలుకా! నీవు చెప్పినది నిజమే. నీకు ఏ పాపమూ అంటదు. కానీ నీవు వెళ్లి పోవడం ఏమీ బాగాలేదు. మనం యధాప్రకారం స్నేహంగా ఉందాము." అన్నాడు రాజు.

" మహారాజా! నేను నీ కుమారుడి కళ్లు పొడిచాను. నీకు నా మీద కోపం పగ ఉన్నాయి. అవి ఎక్కడకూ పోవు. మనం కలిసి ఉండటం అసంభవం." అనిపలికింది చిలుక.

“చిలకా! అలా అనకు. నా కొడుకు నీ పిల్లను చంపాడు. నువ్వు నా కొడుకు కళ్లు పొడిచావు. ఆ విషయం అంతటితో తీరిపోయింది. అంత మాత్రం చేత నీ లాంటి మంచి వాడి స్నేహం వదులుకునే బుద్ధిహీనుడిని కాను నేను. ”అని అన్నాడు మహారాజు.

“రాజా! ఒకసారి మన స్నేహం చెడిపోయిన తరువాత తియ్యటి మాటలతో ఆ పగ మరిచిపోయినా చివరకు కీడు తప్పదు. అంతేగానీ మేలు జరగదు. పగ ఐదు రకాలుగా కలుగుతుంది. పరుల భూములను ఆక్రమించుకోడం ద్వారా గానీ, దాయాదుల మధ్య ఆస్తి తగాదాల వల్లగానీ, ఆడవాళ్లు మాటా మాటా అనుకోడం వల్లగానీ, మరొకరికి తీవ్రమైన అపకారం చెయ్యడం వల్ల గానీ, పగమొదలవుతుంది. ఒక సారి పుట్టిన పగ ఏ నాటికీ చల్లారదు. నివురు గప్పిన నిప్పులాగా లోలోపల రగులుతుంటుంది. పగ పైకి కనపడటం లేదని పగవాడిని నమ్మితే చెడిపోతాడు. ఒకసారి పగ పుడితే తల్లి తండ్రులను, అన్న తమ్ములను, కడుపున పుట్టిన సంతానాన్ని ప్రాణస్నేహితులను ఎవరినీ నమ్మకూడదు. కాబట్టి నీ తియ్యటి మాటలను నమ్మి నేను నీతో స్నేహం కొనసాగించను.” అని పలికింది చిలుక.

“అదేంటి చిలుకా! అలా అంటావు. కాల వశం వల్ల మంచి చెడూ జరుగు తుంటాయి. వాటిని నియంత్రించడం మన తరమా! నీ లాంటి స్నేహితుడిని నేను ఎలా వదులుకుంటాను.” అన్నాడు రాజు.

“రాజా! నువ్వు నాతో ఎంతో సౌమ్యంగా మాట్లాడుతున్నా, ఆ మాటల వెనక ఉన్న పగ ద్వేషం స్పష్టంగా కనపడుతున్నాయి. కాబట్టి నేను నీ దగ్గర ఉండలేను.” అని ఎగిరిపోయింది.

కాబట్టి, రాజు తన వారిని గానీ, ప్రజలను గానీ గుడ్డిగా నమ్మరాదు. ఈ

సందర్భంలో కణికుడు శత్రుంజయుడు అనే రాజుకు ఉపదేశించిన హితవచనములు చెబుతాను విను. రాజు బయటకు తియ్యగా మాట్లాడుతూ మనసులో కరుగ్గా ఉండాలి. అందర్నీ నమ్మినట్టే ఉండాలి గానీ ఎవరినీ నమ్మకూడదు. దాయాదుల సాయంతో శత్రురాజులను జయించాలి. తరువాత వారికి పారి తోషికాలు ఇవ్వాలి. కాని వారిని దూరంగా ఉంచాలి కానీ నమ్మరాదు. అవసరం వచ్చినప్పుడు శత్రువును బుజాల మీద ఎక్కించుకోవాలి. అవసరం తీర గానే కుండను నేలకేసి కొట్టినట్టు విసిరెయ్యాలి.

మద్యపానము, జూదము, వేట, స్త్రీలోలత్వము, రాజులకు వినోద సాధనములు. కాని వీటి విషయంలో మితిమీరకుండా అప్రమత్తంగా ఉండాలి. రాజు ఒక పని తల పెడితే అది పూర్తి అయ్యేదాకా ఎవ్వరికీ తెలియనివ్వకూడదు. తెలిసినా తెలియనట్టు, చూచీనా చూడనట్టు, వినినా విననట్టు ఉండాలి. రాజు తనకు ఇష్టం లేని పనిని -- అదుగో చేస్తాను ... ఇదిగో చేస్తాను.... అని కాలయాపన చెయ్యాలి. ప్రజలను మభ్య పెట్టాలి. తరువాత ఏదో ఒక నెపంతో దానిని ఎగ గొట్టాలి. అత్యంత గర్వంతో కార్యాకార్య విచక్షణ లేని వాడిని, మంచి చెడు తెలియని వాడినీ, చెడు మార్గంలో నడిచేవాడిని, గురువైనా సరే దండించాలి.

సొంతంగా తీర్చని అప్పు, పూర్తిగా ఆరని నిప్పు, పూర్తిగా తీరని పగ, ఎప్పటికయినా కీడు చేస్తాయి. మృదుత్వంతో దేనినైనా సాధించవచ్చు. సామ రస్యంతో శత్రువునైనా నాశనం చెయ్యవచ్చు. కాబట్టి మృదుస్వభావము గుణములలో కల్లా ఉత్తమగుణము." అని చెప్పాడు భీష్ముడు.

"పితామహా! ధర్మ భ్రష్టత్వం కలిగినప్పుడు కరువుకాటకాలు సంభవిస్తాయి. అప్పుడు ద్విజులయిన బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్యులు ఎలా బతకాలి చెప్పండి."

అని అడిగాడు ధర్మరాజు. భీష్ముడు ఇలా చెప్పసాగాడు.

(ద్విజులు అంటే కేవలం బ్రాహ్మణులు అనే కాదు. ద్విజులు అంటే రెండుసార్లు పుట్టినవారు. వీరికి ఉపనయనం రెండో జన్మతో సమానం. బ్రహ్మ, వైశ్య, క్షత్రియులకు ఉపనయనం చేస్తారు. అందుకని వారిని ద్విజులు అన్నారు.).

ఈ సందర్భంలో భీష్ముడు విశ్వామిత్రునకు ఒక ఛండాలుడికీ జరిగిన సంవాదన వినిపించాడు.

ధర్మనందనా! త్రేతాయుగము ద్వాపర యుగ సంధిలో 12 ఏళ్లపాటు తీవ్రమైన కరువు సంభవించింది. నదులు, చెరువులు ఎండిపోయాయి. చెట్లు పచ్చిక బయళ్లు ఎండిపోయాయి. పశువులు చచ్చిపోతున్నాయి. రాజులు ప్రజల వద్ద ఉన్న ధాన్యమును పన్నుల రూపంలో లాగేసుకున్నారు. బలవంతులు బలహీనులను దోచుకుంటున్నారు. బ్రాహ్మణుల తమ తమ ధర్మములను తప్పి ప్రవర్తిస్తున్నారు. యజ్ఞయాగాదులు చెయ్యడం మానేసారు. ఆకలికి తట్టుకోలేక జనం చచ్చిపోతున్నారు.

ఆ సమయంలో విశ్వామిత్రుడు అనే మహర్షి ఆకలికి తట్టుకోలేక ఆహారం కోసం వెదుకుతున్నాడు. సాయంత్రానికి అతను ఒక పల్లెకు చేరుకున్నాడు. అది ఒక మాల పల్లె. సొమ్మసిల్లి ఒక గుడిసె ముందు పడిపోయాడు. అతని పక్కనే ఒక కుక్క శరీరం పడి ఉంది. దాని చర్మం ఒలిచి మిగిలిన శరీరం అక్కడ ఎండ పెట్టారు. ప్రాణం పోయే సమయంలో కుక్క మాంసం తిన్నా పాపం లేదని, విశ్వామిత్రుడు మెల్లగా ఆ కుక్క మాంసం దొంగిలించబోయాడు. దానిని అక్కడే ఉన్న ఒక ఛండాలుడు చూచాడు.

"ఎవరునువ్వు? ఎందుకు కుక్క మాంసం దొంగిలిస్తున్నావు?" అని అడిగాడు.

"అయ్యా! నా పేరు విశ్వా మిత్రుడు. ఆకలితో ఉన్నాను. చాలా రోజుల నుండి ఆహార పానీయములు లేవు ఆకలితో దహించుకు పోతున్నాను. ప్రాణాలు నిలుపు కోడానికి కుక్క మాంసం తిన్నా తప్పులేదు అని అనుకున్నాను.అందుకని ఈ కుక్క మాంసం తీసుకుంటున్నాను. అగ్ని పవిత్రుడు ఐనా సర్వభక్షకుడు కదా. అలాగే నేనూ" అని చెప్పాడు విశ్వామిత్రుడు.

"మహాత్మా! కుక్క మాంసం అన్ని మాంసములలోకీ నీచమైనది కదా. మరొక జంతువు మాంసం కోసం వెతుక్కోండి." అని అన్నాడు.

"బ్రహ్మ నాకు అండగా ఉన్నాడు. నాకు ఏ పాపమూ అంటదు. ముందు ప్రాణం నిలుపుకోడం ముఖ్యం. బ్రతికి ఉన్నట్టయితే తపస్సు చేసో యజ్ఞ యాగములు చేసో ఈ పాపం పరిహారం చేసుకుంటాను. నాకు జీవనాధారమైన ఈ కుక్క మాంసం వదిలిపెట్టను." అని అన్నాడు.

"మహాత్మా! మీలాంటి తాపసులు ఇలాంటి పని చెయ్యవచ్చునా! కుక్క మాంసం తినడం అపవిత్రము అధమం కాదా!" అని అన్నాడు ఆ ఛండాలుడు.

"అయ్యా! అగస్త్య మహా ముని రాక్షసుని మాంసం తిన్నాడు కదా! అతని పేరు ప్రతిష్టలు నశించలేదు కదా. నేనూ అంతే" అని అన్నాడు విశ్వామిత్రుడు.

" ఓ మహర్షీ! అగస్త్య మహాముని రాక్షసుల బారి నుండి లోకాలను రక్షించడానికి రాక్షసుల మాంసం తిన్నాడు. మరి మీరు మీ ఆకలి తీర్చుకోడానికి

కుక్క మాంసం తింటున్నారు. మీరూ అగస్త్యుడు ఒకటి ఎలా అవుతారు.” అని అన్నాడు ఆ ఛండాలుడు.

“ఓయీ! ఈ దేహం బ్రహ్మ జ్ఞానానికి ఆలవాలమయింది. నేను ఏం చేసినా తప్పులేదు. అడ్డులే.” అని అన్నాడు విశ్వామిత్రుడు.

“అది కాదయ్యా! దొరికిన ఆహారం వదులుకోడం ఇష్టం లేక అలా అంటున్నావు కానీ దీని వలన నీ తేజస్సుకు హాని కలుగుతుంది కదా!” అని అన్నాడు ఆ ఛండాలుడు.

“అయ్యా! నేను బతకాలనుకుంటున్నాను. నాకు ఈ మాంసం ఇవ్వు. నేను నిన్ను అడిగి తీసుకుంటున్నాను కాబట్టి నాకు దొంగతనం వలన వచ్చే దోషం రాదు.” అని అన్నాడు విశ్వా మిత్రుడు.

“మహానుభావా! మీరు ఎంతో పుణ్యాత్ములు. అటువంటి మీరు అధముడనైన నా దగ్గర నుండి దానం పుచ్చుకోవచ్చునా! ఇంతకన్నా కఠినంగా మాట్లాడటం నాకు చేతకాదు. ఇదుగో కుక్క మాంసం నీ ఇష్టం వచ్చినట్టు చేసుకోండి.” అని అన్నాడు ఆ ఛండాలుడు.

విశ్వామిత్రుడు ఆ కుక్క మాంసం తిని తన ప్రాణాలు నిలబెట్టుకున్నాడు. తరువాత వానలుకురిసాయి. చెట్లు చిగురించాయి. పంటలుపండాయి. కరువుపోయింది. విశ్వామిత్రుడు తపస్సు చేసి కుక్క మాంసం తిన్న పాపం పరిహారం చేసుకున్నాడు.

కాబట్టి ధర్మనందనా! ఆపత్కాలంతో ఏ తప్పుచేసినా దోషం లేదు." అని చెప్పాడు భీష్ముడు.

"పితామహా! శరణు చొచ్చిన వారికీ, ఆపదలలో ఆదుకున్న వారికీ ఎలాంటి ఫలం దక్కుతుంది." అని అడిగాడు.

"ధర్మనందనా! ఒక బోయవాడు అడవిలోకి వేటకు వెళ్లాడు. కొన్ని పక్షులను పట్టుకున్నాడు. ఇంతలో భయంకరమైన గాలి వాన వచ్చింది. చీకటి పడింది. అడివంతా జలమయం అయింది. ఆ బోయ వాడు ఒక మర్రి చెట్టు కింద తలదాచు కున్నాడు. చలికి గజగజ వణుకుతున్నాడు. ఈ ఆపద నుండి గట్టెంకించమని ఇంక మీదట వేటాడనని, జీవహింస చెయ్యననీ ఆ చెట్టును వేడుకున్నాడు.

ఆ చెట్టు మీద ఒక పావురం గూడు కట్టుకొని నివసిస్తూ ఉంది. దాని భార్య ఆహారం కోసం బయటకు వెళ్లింది. ఇంకా రాలేదు. మగ పావురము ఆడ పావురము కోసం ఎదురు చూస్తూ పరితపిస్తూ ఉంది. "అయ్యో! ఇంత రాత్రి అయింది. చీకటి పడింది. ఆహారం కోసం వెళ్లిన పావురం ఇంకా గూడు చేరుకోలేదు. ఈ వానలో ఎక్కడ అవస్థలు పడుతూ ఉందో ఏమో. నా భార్యలేని నా బతుకు ఎందుకు. నా భార్యలేని ఈ గూడు పాడుపడినట్టుంది." అని ఏడుస్తూ ఉంది.

కాని ఆ ఆడ పావురము ఆ చెట్టు కింద తలదాచుకుంటున్న బోయవాడి వలలో ఉంది. అది తన భర్త మాటలు విన్నది. "ఆహా! నా జన్మ సార్థకమయింది. నేను ఎంతో పుణ్యాత్మురాలను. నా భర్త మాటలు చెవులారా విన్నాను." అని మురిసి పోయింది. నేను ఇక్కడ ఉన్నాను అని కిచా కిచా అరిచింది. ఆ అరుపులు మగ పావురం వింది. అప్పుడు ఆడ పావురము మగ పావురముతో ఇలా అంది.

“అయ్యా! ఈ బోయవాడు ఈ చెట్టు శరణు జొచ్చాడు. ఇతడు మనకు అతిధి. కాబట్టి ఇతనికి అతిధి సత్కారాలుచెయ్యి .”అని చెప్పింది.

వెంటనే మగ పావురము ఆ బోయవాడి ముందు వాలింది. “అయ్యా! మీరు మాకు అతిథులు. మీకు ఏ విధంగా అతిధి సత్కారములు చెయ్యగలను.” అని అడిగింది.

“ప్రస్తుతము నాకు బాగా చలిగా ఉంది” అని అన్నాడు ఆ బోయవాడు. వెంటనే ఆ పావురము అక్కడక్కడ ఉన్న ఎండు చితుకులు ఏరి కొని వచ్చి మంట చేసింది. ఆ మంటలో బోయవాడు చలి కాచుకున్నాడు. తనకు ఆకలిగా ఉంది అని అడిగాడు ఆ బోయవాడు.

“అయ్యా! మేము ఎప్పుడు ఆకలి అయితే అప్పుడు ఆహారము తెచ్చుకొని తింటాము. మీ మానవుల మాదిరి దాచుకొనము. మీరు మా పావురములను ఆహారంగా తింటారు కదా. నన్ను తినండి.” అని ఆ నిప్పులో దూకి మంటలలో కాలిపోయింది. ఇది చూచిన బోయవాడికి జ్ఞానోదయం అయింది. “ఛీ...నాదీ ఒక బతుకేనా... ఈ పావురమునకు ఉన్న జ్ఞానం కూడా నాకు లేదు.” అని తన వలలో ఉన్న పక్షులను అన్నింటినీ విడిచి పెట్టాడు.

బోయవాని చెరలో నుండి విముక్తి పొందిన ఆడ పావురము తన భర్త మరణానికి విలపించింది. తన భర్తలేని బతుకు తనకు ఎందుకు అని ఆ మంటలలో తాను కూడా దూకి కాలిపోయింది. అప్పటికే దేవలోకము చేరుకున్న మగ పావురము ఒక దివ్యమైన విమానంలో తన ఆడపావురము కొరకు ఎదురు చూస్తూ ఉంది. ఇదంతా కళ్లారా చూచిన బోయవాడు తన వద్ద ఉన్న వలను మిగిలిన వేట సామగ్రిని అక్కడే వదిలేసి విరాగిగా వెళ్లిపోయాడు.

ధర్మ నందనా! తమ శరణు జొచ్చిన ఆ బోయవానికి అతిధి సత్కారములు చేసి ఆ పావురములు దివ్యత్వమును పొందాయి." అని చెప్పాడు.

"పితామహా! తాను బుద్ధిపూర్వకంగా చెయ్యని పాపము ఎలా పరిహారం చేసుకోవాలో తెలపండి అని అడిగాడు.

" ధర్మ నందనా! పరీక్షిత్తు కుమారుడు జనమేజయుడు. జనమేజయునకు పూర్వజన్మలలో అతనికి తెలియకుండానే బ్రహ్మ హత్యాపాతకము చుట్టుకుంది. చేసిన పాపమునకు పశ్చాత్తాపము చెందినా, పరితపించినా ఆ పాపము పోతుంది అని చెప్పాడు మహా ముని శౌనకుడు. ఆయన మాట ప్రకారము జనమేజయుడు తీర్ధయాత్రలు చేసాడు. అశ్వమేధ యాగముచేసాడు. తనపాపాలన్నీ పోగొట్టుకొని చక్కగా రాజ్యపాలన చేసాడు.

దర్మరాజా! ఈసందర్భంలో నీకు ఒక కథ చెబుతాను.శ్రద్ధగా విను. విదిశా పట్టణంలో ఒక బ్రాహ్మణుని ఇంట్లో ఒక బాలుడు చనిపోయాడు. ఆ బాలుని శవాన్ని అతని తండ్రి బంధుమిత్రులతో సహా శ్మశానానికి తీసుకొని వచ్చారు. దహనం చేసేముందు ఆబాలుని శవం ముందు కూర్చుని తనివిదీరా ఏడుస్తున్నారు. ఇంతలో ఒక గ్రద్ద అక్కడకు వచ్చింది. వారిని చూచి "అయ్యలారా! ఎంతసేపు ఏడిస్తే మాత్రం పోయిన వాడు తిరిగి వస్తాడా! చీకలి పడబోతోంది. చీకటి పడితే భూత ప్రేత పిశాచాలు ఈ రుద్రభూమికి వస్తాయి. అవి మీ అందరినీ పీక్కుని తింటాయి. కాబట్టి తొందరగా వెళ్లిపొండి." అని తొందరపెట్టింది.

ఇదంతా నక్క చూచింది. చీకటి పడితే గ్రద్దకు కళ్లు కనిపించవు. అందుకని వాళ్లను తొందరగా సాగనంపాలని, తరువాత ఆ పీనుగను తిందామని చూస్తూ

ఉంది అని అర్థం అయింది నక్కకు. తను గనక వీళ్లను చీకటి పడేదాకా ఆపగలిగితే గ్రద్ధ వెళ్లిపోతుంది. తరువాత తను ఒక్కతే ఈ శవాన్ని తినెయ్యవచ్చు అని అనుకుంది. వెంటనే వారి దగ్గరకు వెళ్లింది.

"అయ్యాలారా! ఆ గ్రద్ధ మాటలకు భయపడకండి. తనివిదీరా ఏడవండి. అయినా అంత అందమైన బాలుని శవాన్ని వదిలి వెళ్లడానికి మీకు మనసు ఎలా ఒప్పుతుంది. మీ ఏడుపులు ఆలకించి ఏ దేవుడైనా మీ పిల్లవాడికి ప్రాణదానం చెయ్యవచ్చునేమో! అయినా ఇంకా సూర్యాస్తమయం కాలేదు కదా! భయం ఎందుకు."అని చెప్పింది. వారు మరలా శవం దగ్గరకు వచ్చి చుట్టు కూర్చుని ఏడుస్తున్నారు.

"అయ్యో! ఏమిటీ వెర్రి! ఈ బుద్ధిలేని నక్కమాటలు వింటున్నారు. చూడండి. పీనుగ వికృతంగా మారిపోయింది. ఇంకా ఏం బతుకుతుంది. ఆ కర్కశ హృదయుడైన యముడు మీ కుమారుని ప్రాణములను ఎప్పుడో తీసుకొని పోయాడు. మీరు ఎంత ఏడ్చినా ప్రయోజనము లేదు. తొందరగా పోయి ఈ బాలునికి ఉత్తర కర్మలు చేసి దానధర్మములు చెయ్యండి. ఉత్తమగతులు కలిగించండి" అని తొందరపెట్టింది గ్రద్ధ.

గ్రద్ధ మాటలు విని వారు మరలా వెళ్ల బోతుంటూ నక్క ఆపింది. "ఆ గ్రద్ధ హృదయం క్రూరమయినది. ఈ బిడ్డను చూస్తుంటే నాకే గుండెలు తరుక్కు పోతున్నాయి. మీరు ఎలా విడిచి ఎలా వెళ్ల గలుగుతున్నారు. అయ్యా మీరు గట్టిగా ఏడవండి. ఏ దైవమైనా కరుణించి మీ పిల్లవాడికి ప్రాణ దానం చెయ్యక పోడు." అని వారికి అడ్డుపడింది నక్క.

"ఏవండోయ్! నేను పుట్టి 1500 సంవత్సరాలు అయింది. ఇప్పటిదాకా

చచ్చినవాడు బతికిరావడం నేను చూడలేదు వినలేదు. అయినా చచ్చిన వాళ్లు మరోజన్మ ఎత్తుతారు గానీ మరలా బతకడం ఏమిటి చాదస్తం కాకపోతేనూ" అని దీర్ఘం తీసింది గ్రద్ద.

గ్రద్ద మాటలు విని వారు వెనక్కు మళ్లారు. మరలా నక్క వారికి అడ్డుపడింది. "ఒక్క మాట వినండి. పూర్వము శ్రీరామ చంద్రుడు చనిపోయిన బ్రాహ్మణ కుమారుని బ్రతికించి ఇవ్వ లేదా! అలాగే నారదుడు చనిపోయిన స్రృంజయుని కుమారుని బ్రతికించలేదా! అలాగే ఏ సిద్ధుడో రాక్షసుడో దయ తలచి మీ బిడ్డను బ్రతికించడా! ఆలోచించండి." అని చెప్పింది గ్రద్ద.

ఇంతలో సూర్యాస్తమయం అయింది.చీకటిపడింది. మహా శివుడు శ్మశానంలో విహరించడానికి వచ్చాడు. వారిని చూచాడు. "మీకేం కావాలి?" అని అడిగాడు. మహా శివుని చూచి వారందరూ ఆయన ముందు సాష్టాంగ పడ్డారు. చనిపోయిన బాలుని బ్రతికించమని వేడుకున్నారు. వారి ప్రార్థనల నాలకించిన శివుడు ఆ బాలుడిని బ్రతికించాడు. శతాయువుగా దీవించాడు. ఆకలితో ఉన్న గ్రద్దను, నక్కను ఆకలి లేకుండా దీవించాడు.

కాబట్టి ధర్మనందనా! ఆర్తుల కన్నీళ్లు తుడవడం రాజు బాధ్యత. తమ పనులు చక్కబెట్టుకోడానికి కపటంగా మాట్లాడుతున్న వారి మాటల నేర్పు గ్రహించి ప్రవర్తించాలి.

ధర్మనందనా! నీకు మరియొక కథను వివరిస్తాను. సావధాన చిత్తుడవై విను. హిమాలయ పర్వత ప్రాంతములలో ఒకపెద్ద బూరుగు చెట్టు ఉండేది. చాలా కాలం గా ఉడటం వలన అది బాగా ముదిరి పోయింది. దాని కాండం చాలా పెద్దది గా పెరిగిపోయింది. ఆ చెట్టు శాఖోపశాఖలుగా మైళ్లకొద్దీ విస్తరించింది.

ఒకరోజు నారదుడు అటుగా వెళుతూ ఠీవిగా నిలబడ్డ ఆ చెట్టునుచూచాడు.

"ఓ వృక్షరాజమా! నువ్వు ఇంత వెడల్పు విస్తరించి ఉన్నావు. ఎన్నోపక్షులకు ఆశ్రయం ఇస్తున్నావు. మరి ఇన్ని గాలి వానలు వచ్చినా, ప్రచండంగా గాలులు వీచినా నీవు చలించకుండా ఎలా ఉండగలుగుతున్నావు. అవి నిన్ను ఏమీ చెయ్యలేదా! నిన్ను కూల్చలేదా! దీనికి కారణ మేమి?" అని అడిగాడు. ఆ మాటలకు బూరుగు చెట్టు గర్వంతోపొంగిపోయింది.

" మునీంద్రా! నా బలం ముందు వాయుదేవుడు ఎంత? నాకున్న బలంలో వాయుదేవుడికి 18 వ వంతు కూడా లేదు. అలాంటి నన్ను వాయుదేవుడు ఏమి చేయగలడు." అని అన్నాడు.

"అదేంటి వృక్ష రాజమా! వాయుదేవుని ధాటికి కొండలే కొట్టుకుపోతాయి. నువ్వెంత! ఈ లోకంలో జీవులు అన్ని వాయువు దేవుని మీద ఆధారపడి జీవిస్తున్నాయి కదా!" అని అన్నాడు నారదుడు.

"అదేంకాదు మహర్షి! ఇంత పెద్ద పెద్ద కొమ్మలు, కాండము ఉన్న నన్ను ఎదుర్కోడం వాయుదేవునికి సాధ్యం కాదు లే!" అని అన్నది ఆ బూరుగు చెట్టు.

నారదుడు అక్కడి నుండి వాయుదేవుని వద్దకుపోయి తమ ఇద్దరికీ జరిగిన సంభాషణ గురించి చెప్పాడు. వెంటనే వాయుదేవుడు ఆ బూరుగుచెట్టు వద్దకు వచ్చాడు. "ఏంటీ! నా కన్నా నువ్వు బలవంతుడివి అన్నావట. నిజమేనా!" అని అడిగాడు. "అవును అన్నాను. నీ కన్నా నేను బలవంతుడిని." అని అంది బూరుగు చెట్టు. ఆ మాటలకు వాయు దేవుడు నవ్వి "ఒకరోజు బ్రహ్మ దేవుడు నీ నీడన కాసేపు విశ్రాంతి తీసుకున్నాడని నీకు కృతజ్ఞతలు చెప్పాడనీ గర్వంతో

విర్రవీగుతున్నావు. నీ బలం ఏపాటిదో రేపు చూపించు." అని వెళ్లిపోయాడు.

బూరుగు చెట్టు తనలో తాను తర్కించుకుంది. "అనవసరంగా నారదుడితో వివాదం పెట్టుకున్నాను. అయినా వాయుదేవుని బలం ముందు నేను ఏ పాటి." అని అనుకున్నాడు. వెంటనే రాత్రికి రాత్రి తన కొమ్మలు తాను విరగ్గొట్టుకొని మోడుగా మారిపోయాడు. మరునాడు వాయుదేవుడు అక్కడకు వచ్చాడు. మోడుగా మారిన చెట్టును చూచాడు. "నేను చెయ్యవలసిన పని నీకుగా నువ్వే చేసుకున్నావు." అని వెళ్లిపోయాడు.

కాబట్టి ధర్మనందనా! తన కంటే బలవంతునితో బలహీనుడు పంతాలకు పోరాదు. పోతే చెడతాడు." అని చెప్పాడు భీష్ముడు.

"పితామహా! పాపమునకు మూలం ఏది! పాపం అనేది ఎక్కడ ఉంటుంది. ఎలా ఉంటుంది?" అని అడిగాడు ధర్మరాజు.

"ధర్మరాజా! అన్ని పాపములకు మూలము లోభము. ఆ లోభానికి మూలము తీరని కోరికలు, కామ వాంఛలు, కోపము, ఇతరుల మీద అసూయ, ఇతరులకు ద్రోహం తలపెట్టడం, ఇతరుల భార్యలను కామించడం, సిగ్గు... ఓర్పు లేకపోవడం, ప్రతి వస్తువు తనకే కావాలి అని ఆశ పడ డం, ఇవన్నీ లోభం కలుగ చేస్తాయి. ఎలాంటి వారినయినా ఈ లోభం ముంచుతుంది. కాబట్టి లోభత్వానికి దూరంగా ఉండు." అని పలికాడు భీష్ముడు.

" మహాత్మా! అన్ని ఆపదలకు దుర్గతులకు మూలం అజ్ఞానం అని విన్నాను. ఆ అజ్ఞానం ఎలా ఉంటుంది." అని అడిగాడు ధర్మరాజు.

“ధర్మరాజా! లోభం వలన అజ్ఞానం పుడుతుంది. అజ్ఞానం అన్ని ఆపదలకు మూలం. కాబట్టి లోభం వదిలితే అజ్ఞానం దానంతట అదే పోతుంది. ”అని చెప్పాడు భీష్ముడు.

“పితామహా! ధర్మములన్నింటిలోకీ ఉత్తమ ధర్మమేది?” అని అడిగాడు ధర్మరాజు.

“ధర్మనందనా! ధర్మములన్నింటిలోకీ ఇంద్రియ నిగ్రహం ఉత్తమ ధర్మము అని పెద్దలు చెబుతారు. ఇంద్రియ నిగ్రహానికి జ్ఞానం తోడయితే ఉత్తమ గతులు లభిస్తాయి. ఇంద్రియ నిగ్రహం కలవాడు కామ, క్రోధ, లోభ, మోహ, మద, మాత్సర్యాలను జయిస్తాడు. ఇంద్రియ ని।గహం కలవాడికి బ్రహ్మ పదము సంప్రాప్తమవుతుంది.

సర్వ ధర్మములలోకి తపస్సు ముఖ్యమైనది. తపస్సంటే ఆహార విహారములను నియమబద్ధంగా పాటించడం. తపస్సు వలన అన్ని పాపాలుపోతాయి. సత్యము శుచిత్వము పెంపొందుతాయి. సకల కార్యములు సిద్ధిస్తాయి.” అని అన్నాడు భీష్ముడు.

“పితామహా! దేవగణములు, పితృగణములు,బ్రాహ్మణులు, సత్యవ్రతమును ప్రశంసిస్తుంటారు కదా! ఆ సత్యవ్రత స్వరూపమును నాకు తెలపండి.” అని అడిగాడు ధర్మరాజు.

“ధర్మనందనా! అన్ని ప్రాణుల యందు సమానత్వము కలిగి ఉండటం ఇంద్రియ నిగ్రహం, ఓర్పు, ధైర్యము, నిజాయితి కలిగి ఉండటం, యజ్ఞ యాగములు, దానధర్మములు చెయ్యడం, పరోపకారము చెయ్యడం, ఈర్ష్య,

ద్వేషము లేకపోవడం, ఎవరినీ హింసించకపోవడం ఇవన్నీ సత్త్వ స్వరూపాలు. ఈ సత్యవ్రతము అన్ని ధర్మములకు మూలము. సత్యవ్రతాచరణము వలననే యోగము, మోక్షము లభిస్తాయి. సత్యవ్రతానికి వెయ్యి అశ్వమేధ యాగాలు కూడా సాటిరావు" అని చెప్పాడుభీష్ముడు.

" పితామహా! కామ, క్రోధ, లోభ, మోహ, మద, మాత్సర్య ములు అరి షడ్వర్గములు అంటారు కదా! అవివేటినుండి పుడతాయి. వాటిని ఎలా నాశనం చెయ్యవచ్చునో తెలపండి." అని అడిగాడు ధర్మజుడు.

"ధర్మ నందనా! మన మనస్సులో మెదిలే భావాల లో నుండి కామం పుడుతుంది. ఆ కామం ఇలా ఉంటుంది అని తెలిస్తే ఆ కామం నశిస్తుంది. ఇతరులు చేసిన పనులు మనకు ఇష్టం లేక పోతే, మనలో కోపం పుడుతుంది. కొంచెం ఓర్పు వహిస్తే ఆ కోపం పోతుంది. మనకు ఉండేది అంతా శాశ్వతం. అంతా నాకే కావాలి అనే భావన లో నుండి లోభంపుడుతుంది. ఇదంతా అశాశ్వతం--- ఏదీ నాది కాదు--- అనే జ్ఞానంతో లోభం పోతుంది. వివేకము లోపించడం వల్ల మోహం కలుగుతుంది. ధర్మ ప్రవర్తన వల్ల మోహం నశిస్తుంది. ఉన్నతమైన కులంలో పుట్టడం, ఎక్కువ ధనం, ఎక్కువ చదువు కలిగి ఉండటం వలన మదము ఎక్కుతుంది. అందరూ సమానమే అని అనుకుంటే అ మదం అణగారి పోతుంది సత్త్వగుణము తక్కువ అయి రజో గుణము, తమో గుణము ఎక్కువ అవడం వల్ల మాత్సర్యం ఏర్పడుతుంది. సత్త్వగుణము పెంపొందించుకొనడం వల్ల సాధు జన సేవలో మాత్సర్యం పోతుంది. ఈ ఆరింటి వల్ల మనుష్యులకు ఎన్నో అపాయములు కలుగుతాయి. వీటి జోలికి పోని బుద్ధిమంతునికి అన్నీ శుభాలు కలుగుతాయి. మనుష్యులలో మనోధైర్యం లోపించినపుడు ఈ ఆరు తోడేళ్ల మాదిరి మీద పడి పీక్కు తింటాయి. ధైర్యంగా ఎదిరిస్తే పారిపోతాయి.

ధర్మనందనా! ధృతరాష్ట్రుని కుమారులకు పై ఆరు గుణాలు ఎక్కువగా ఉన్నాయి. అందుకే సర్వనాశనము అయ్యారు. నీలో పైన చెప్పిన ఆరు గుణములు లేకపోవడం వల్ల నీకు విజయం సిద్ధించింది. నిరంతరం పరులను హింసించేవాడు ఈ ఆరు గుణములు కల వారి కన్నా అధముడు. అందరి ఆస్తి తనే లాక్కుని అనుభవిస్తుంటాడు.

తనకు ఉన్నది నలుగురికీ పెట్టి తను తినేవాడు ఈ లోకంలోనూ, పైలోకంలోనూ పూజింప బడతాడు. తనకు తన కుటుంబ జీవనం కోసం మూడేళ్లకు సరిపడా ధనం అట్టి పెట్టుకొనే వాడు యజ్ఞములు చేసిన ఫలితం పొందుతాడు. ధన ధాన్యములు, సిరిసంపదలు, కలిగి ఉండి కూడా వైశ్యులు యజ్ఞయాగములు చెయ్యకపోతే రాజు ఆ ధనమును గ్రహించి బ్రాహ్మణుల చేత యాగములు చేయించాలి. తను తినకుండా వేరొకరికి పెట్టకుండా సంపద కూడ పెట్టిన శూద్రుని వద్ద నుండి రాజు ఆసంపదలో నుండి సగపాలు గ్రహించి పుణ్యకార్యములకు వినియోగించవలెను. ఏ రాజ్యములోనైనా బ్రాహ్మణులు పేదవారుగా ఉన్నారంటే, అది ఆ రాజు తెలివితక్కువ తనము. రాజు బ్రాహ్మణులను కంటికి రెప్పలా చూచుకోవాలి.

ఒక మంచి మనిషి చెడ్డ వాడితో కొంతదూరం ప్రయాణం చేసినా కలిసి ఒక చోట కూర్చున్నా, భోజనం చేసినా, పానీయం సేవించినా, మంచివాడుకూడా పతితుడవుతాడు. అబద్ధం చెప్పడం మహా పాపము కాని ఆడువారి విషయంలో, వివాహ విషయాలలో, పరిహాసంగానూ, చావు గురించి తెలపడంలోనూ, ధన, మాన, ప్రాణములు ఆపదలో ఉన్నప్పుడు గానీ అబద్ధం చెప్పడం తప్పుకాదు. ఒక అమాయకుడిమీద అకారణంగా అపనింద వేస్తే అదేనింద కు వచ్చే పాపం నింద వేసిన వాడు అనుభవిస్తాడు. అకారణంగా తల్లి తండ్రులను వెళ్ల గొట్టే వాడు పాపాత్ముడు అవుతాడు.” అని పలికాడు భీష్ముడు.

అప్పటి దాకా అన్ని విషయాలను శ్రద్ధగా వింటున్న ఖడ్గ విద్యా విశారదుడైన నకులుడు భీష్ముని కొన్ని ప్రశ్నలు అడిగాడు. "పితా మహా! అయుధములలో కెల్లా ధనుస్సు ఉత్తమమైనది. కాని యుద్ధములో ఆ ధనుస్సు విరిగిపోయినప్పుడు, ఆత్మ రక్షణకు శత్రువులతో పోరుటకు ఖడ్గము ప్రశస్తము అంటారు. ఆ ఖడ్గ విద్య యొక్క పుట్టు క ను గురించి వివరించండి"అని అడిగాడు.

"నకులా! బ్రహ్మ దేవుడు ఈ జగములలో ప్రాణులను సృష్టించాడు. ఈ ప్రాణులు బ్రహ్మ దేవుడు నిర్దేశించిన మార్గములో జీవిస్తున్నారు. ఆ సమయములో దైత్యులు అన్యాయంగా దేవతలను, మునులను బాధించసాగారు. అపుడు బ్రహ్మ హిమాలయ పర్వతములలో వెయ్యి ఏళ్లు తపస్సుచేసాడు. తరువాత ఒక యాగం చేసాడు. ఆ యాగాగ్ని లో నుండి ఒక భయంకరమైన భూతము ఉద్భవించింది. దేవతలు, మునులు ఆ భూతాన్ని చూచి భయంతో వణికిపోయారు. ఇంతలో ఆ భూతం ఒక భయంకర ఖడ్గంగా మారి పోయింది.

బ్రహ్మదేవుడు భక్తితో ఈ శ్వరుడిని మనసులో ధ్యానించాడు. ఈశ్వరుడు ప్రత్యక్షం అయ్యాడు. బ్రహ్మదేవుడు ఆ ఖడ్గమును శివునికి ఇచ్చాడు. ఆ ఖడ్గంతో పరమ శివుడు దైత్యులను సంహరించాడు. తరువాత పరమ శివుడు ఆ ఖడ్గమును, ఖడ్గ విద్యను విష్ణువుకు ఇచ్చాడు. ఆ ఖడ్గ విద్య విష్ణువు నుండి మరీచికి, మరీచి నుండి పరశురామునికి, పరశు రాముని నుండి మునులకు, మునుల నుండి ఇంద్రునకు, ఇంద్రుని నుండి దిక్పాలకులకు సంక్రమించింది. దిక్పాలకులు ఆ ఖడ్గ విద్యను మనువుకు ఉపదేశించారు. మనువు నుండి ఖడ్గ విద్య వంశ పారంపర్యంగా దుష్యంతునకు సంక్రమించింది. దుష్యంతుడు ఖడ్గ విద్యను తన కుమారుడు భరతునికి ఉపదేశించాడు. భరతుని నుండి వంశ పారంపర్యంగా వస్తూ ఆ ఖడ్గ విద్య ద్రోణునికి సంక్రమించింది. ద్రోణుడు మీ ఐదుగురు పాండవులకు ఖడ్గ విద్యను నేర్పాడు. కాని నువ్వు ఒక్కడివే ఖడ్గ విద్యలో ప్రావీణ్యం

సాధించావు." అని చెప్పాడు భీష్ముడు.

ఇంతలో సూర్యుడు అస్తమించాడు. శ్రీ కృష్ణుడు, ధర్మరాజు మిగిలిన వారందరూ భీష్ముని వద్ద సెలవు తీసుకొని తమ తమ నివాలసములకు వెళ్లిపోయారు రాజప్రాసాదము చేరిన తరువాత విశ్రాంతి సమయములో ధర్మరాజు విదురుని చూచి తనకు ధర్మ, అర్ధ, కామ, మోక్షములలో ఉత్తమము, మధ్యమము, అధమము లు ఏవి వివరించండి అని అడిగాడు. విదురుడు ఇలా చెప్పసాగాడు.

" ధర్మ నందనా! ధర్మంగా ధనం సంపాదించాలి. ధనంతో కోర్కెలు తీర్చు కోవాలి. కాబట్టి ఉత్తమమైనది ధర్మము. మధ్యమము అర్థము. అధమము కామము." అని చెప్పాడు. అప్పుడు అర్జునుడు ఇలా అన్నాడు.

"విదురా! ధర్మ, కామములకు ధనము అవసరం అని చెప్పారు కదా! సన్యాసులకు కూడా తమ దైనందిన కార్యక్రమములకు ధనం అవసరం కదా! కాబట్టి ధనం ఉత్తమం కదా!" అని అడిగాడు.

ఆ మాటలకు నకుల సహదేవులు ఇలా అన్నారు. " ధర్మము, ధనము, ఒక దాని మీద ఒకటి ఆధారపడి ఉన్నాయి. కాబట్టి ఏదో ఒకటి ఉన్నా లాభం లేదు. పైగా ధనం లేని వాడికి కామం ఎలా తీరుతుంది." అని అడిగారు. విదురుడు ఇలా చెప్పసాగాడు.

"ధర్మము, అర్ధము వాటికవేసాటి. ఒకటి మరొక దాని మీద ఆధారపడి ఉంటుంది. ధనం ధర్మంగా సంపాదించాలి కాబట్టి ధర్మమే ఉత్తమము. పెరుగులో దాగి ఉన్న వెన్న మాదిరి, కామము ధర్మ, అర్థములలో దాగి ఉంటుంది. సుఖజీవనానికి కామము హేతువు. తుమ్మెద పూవులలో ని తేనె తాగినట్టు

మనుష్యుడు కామం వలన సుఖాలు పొందుతాడు . కాబట్టి మనిషి జీవితంలో మూడూ ముఖ్యమైనవే. కేవలం కామ వాంఛలతో జీవించేవాడు అధముడు. అర్థకామములతో జీవించేవాడు మధ్యముడు. ధర్మంగా ధనం సంపాదించి తద్వారా సుఖాలు పొందేవాడు ఉత్తముడు. ” అని చెప్పాడు విదురుడు.

అప్పుడు ధర్మరాజు విదురుని తన తమ్ములను చూచి ఇలా అన్నాడు. “పుట్టిన ప్రతివాడికీ వార్ధక్యమూ చావు తప్పదు. ఈ ధర్మార్థకామములు మొదట సుఖ సంతోషాలు కలిగించినా ఆఖరుకు దుఃఖాన్ని కలిగిస్తాయి. కాబట్టి ప్రతి మనిషి నాల్గవదైన మోక్షమార్గాన్ని అవలంబించడం మంచిది. కాని మోక్షం అంత సులభంగా దొరకదు కదా! అందుకని ధర్మార్థకామములను మనస్సులో శాశ్వతంగా ఉంచుకోకూడదు. అంటీ ముట్టనట్టు ఉండాలి మోక్షం కోసం ప్రయత్నించాలి. సుఖ సంతోషాలతో మదము, దుఃఖముతో దీనత్వము వస్తుంది. మానవుడు వీటికి లోబడ కూడదు. అపుడే మోక్షము సిద్ధిస్తుంది.” అని చెప్పాడు ధర్మరాజు.

ఆ గోష్టి అంతటితో చాలించారు. మర్నాడు మర్నాడు యధావిధిగా అందరూ భీష్ముని వద్దకు వెళ్లారు.

“పితామహా! రాజులకు కావలసినవారు, అక్కరలేనివారు ఎలా ఉంటారు. వివరించండి.”అని అడిగాడు ధర్మరాజు. భీష్ముడు ఇలా చెప్పసాగాడు.

“ధర్మనందనా! ఓర్పుగలవారు, ధర్మపరులు, సత్యం పలికేవారు, చంచల బుద్ధిలేనివారు, మదము, లోభము, కోపము లేని వారు, చతురతగా మాట్లాడి కార్యము నెరవేర్చేవారు, తమ రాజునకు సకల సంపదలు చేకూరుస్తారు. వీళ్లే రాజునకు కావలసినవారు. క్రూరుడు, లోభి, ఆశపోతు, చాడీలు చెప్పే గుణం కలవారు, మందబుద్ధి, చేసినమేలు మరిచేవారు, అబద్ధాలు చెప్పేవారు, ఒకరితో

నిందింపబడేవారు, పిరికివారు, ధైర్యములేని వారు, అవినీతిపరులు, దురలవాట్లకు బానిస అయిన వారు, రాజు పక్కన చేరితే రాజుకు నష్టం వాటిల్లు తుంది.

వీరందరిలోకల్లా చేసిన మేలు మరిచిపోయేవాడు అత్యంత నీచుడు. ఈ సందర్భంలో నీకు ఒక కథ చెబుతాను విను. ఒక బ్రాహ్మణుడు తన కుల ధర్మమును వదిలిపెట్టి ఒక బోయ వనితను వివాహం చేసుకున్నాడు. బోయవాళ్ల తో కూడి వేటకు పోవడం, మాంసం తినడం, భోగాలు అనుభవించడం చేస్తున్నాడు. ఇంకా బాగా డబ్బు సంపాదించాలని ఆశతో ఒక వర్తకుల గుంపులో చేరి వారితో ప్రయాణం చేస్తున్నాడు. ఇంతలో ఒక ఏనుగు వారిని తరిమింది. వర్తకులందరూ పారిపోయారు. ఈ బ్రాహ్మణుడు కూడా పరుగెత్తి ఒక మఱ్రిచెట్టు కిందికి చేరుకున్నాడు. ఆ చెట్టు కింద నాడీ జంఘుడు అనే ఒక కొంగ నివసిస్తూ ఉంది.

ఆ కొంగ బ్రాహ్మణుని చూచి "భూసురోత్తమా! ఎక్కడి నుండి వస్తున్నారు. ఏ పని మీద పోతున్నారు." అని అడిగాడు. "నేను గౌతముని కుమారుడను నేను బ్రాహ్మణులకు ఉచితమైన వేదాధ్యయనము చెయ్యకుండా కామ కోర్కెలతో బోయ స్త్రీని వివాహ మాడి బోయలలో కలిసి బతుకుతున్నాను. డబ్బు సంపాదనకు ఒక వర్తకుల గుంపు లో కలిసాను. ఏనుగులు తరిమితే ఇలా పారిపోయి వచ్చాను." అని చెప్పాడు. " ఓ బ్రాహ్మణోత్తమా! బాధ పడకు. నేను నీ దారిద్ర్యాన్ని పోగొడతాను. ముందు నా ఆతిధ్యాన్ని స్వీకరించు." అని పక్కనే ఉన్న నదిలోనుండి చేపలుపట్టుకొని వచ్చి కాల్చి పెట్టింది. వాటికి అలవాటు పడ్డ ఆ బ్రాహ్మణుడు ఆ చేపలను తిని ఆకలి తీర్చుకున్నాడు.

అప్పుడు నాడీజంఘుడు ఈ విధంగా అన్నాడు." మంచి స్నేహితుడు, వెండి, బంగారము, మంచి బుద్ధి ఈ నాలుగూ దారిద్ర్యమును పోగొడతాయి. ఈ నాలుగింటిలో మంచి మిత్రుడు గొప్పవాడు. నేను కశ్యపుని కుమారుడను.

నాతో మైత్రిగావించు. నీకు సంపదలు కలుగుతాయి. ఇక్కడకు మూడు యోజనముల దూరములో మధువ్రజ పురము ఉంది. అక్కడ విరూపాక్షుడు అనే నా మిత్రుడు ఉన్నాడు. అతను రాక్షసరాజు. అతని వద్దకు పోయి నేను పంపానని చెప్పు. అతడు నీకు కావలసిన బంగారము, రత్నములు ఇస్తాడు" అని చెప్పింది.

ఆ బ్రాహ్మణుడు విరూపాక్షుని వద్దకు వెళ్లాడు. తాను నాడీజంఘుని మిత్రుడను అని చెప్పుకున్నాడు. నాకు ధనం కావాలి అని అడిగాడు. అతనిని చూడగానే అతను నీచుడు అని గ్రహించాడు విరూపాక్షుడు. "మిత్రమా! నీవు ఎవరు. నీ కులము ఏమిటి.... వివరంగా చెప్పు" అని అడిగాడు. ఆ బ్రాహ్మణుడు తన గురించి సవిస్తరంగా చెప్పాడు. "ఇతడు ఎవరైతే నేమి! నా మిత్రుడు నాడీజంఘునికి మిత్రుడు. అదే ఇతని అర్హత. ఇతనికి కావలసిన ధనం ఇస్తాను." అని అనుకున్నాడు.

ఆ మరునాడు కార్తీక పౌర్ణమి. వేలకొద్ది బ్రాహ్మణులు విరూపాక్షుని వద్దకు వచ్చారు. విరూపాక్షుడు వారికి భోజనము పెట్టి బంగారము, వెండి కానుకలు ఇచ్చి పంపాడు. వారితో పాటు ఈ బ్రాహ్మణునికి కూడా కడుపునిండా భోజనము పెట్టి ఎన్నో కానుకలు ఇచ్చాడు. విరూపాక్షుడు. ఆ కానుకలను మోయలేక మోసుకుంటూ నాడీజంఘుని వద్దకు వచ్చాడు బ్రాహ్మణుడు. తన మాట మన్నించి అతని దారిద్రము పోగొట్టినందుకు నాడీ జంఘుడు ఎంతో సంతోషించాడు. ఆ రాత్రికి ఆ బ్రాహ్మణుడు అక్కడే నిద్రపోయాడు. ఒక రాత్రప్పుడు మేలుకొని ఆలోచించాడు. తన వద్ద బంగారము వెండి ధనము ఉన్నాయి కానీ రేపటికి ఆహారము లేదు. అందుకని ఒ క కర్ర తీసుకొని నాడీ జంఘుని తలమీద కొట్టి చంపాడు. అతనిని ముక్కముక్కలుగా నరికి ఒక మూటగా కట్టాడు.

ఇంతలో తెల్లవారింది. విరూపాక్షునికి మనసు కలతగా ఉంది. ప్రతిరోజూ తనను చూడడానికి వచ్చే నాడీ జంఘుడు రాలేదు. ఆ బ్రాహ్మణుడు నీచుడు. నాడీజంఘునికి ఏమైనా అపకారము తలపెట్టాడా అని ఆలోచించాడు. వెంటనే నాడీజంఘుని వద్దకు తన భటులను పంపాడు. ఆ భటులు పోయి అడవిలో ప్రయాణం చేస్తున్న బ్రాహ్మణుని, అతని వద్ద ఉన్న మాంసము మూట చూచారు. అతనిని పట్టుకొని తెచ్చి విరూపాక్షుని ముందు నిలబెట్టారు . ఆ మూటలో ఉన్న మాంసము ముక్కలు నాడీ జంఘునివి అని నిర్ధారించుకున్నాడు విరూపాక్షుడు.

"వీడు చేసిన మేలు మరిచిపోయేవాడు. వీడిని చంపి తినండి." అని తన భటులకు ఆజ్ఞాపించాడు.

"అయ్యా! ఈ దుర్మార్గుడిని చంపి తింటే మాకు పాపం చుట్టుకుంటుంది. మేము తినము." అని అన్నారు.

"తింటే తినండా లేకపోతే లేదు. వీడిని చంపి అవతల పారెయ్యండి." అని ఆజ్ఞాపించాడు విరూపాక్షుడు.

భటులు ఆ బ్రాహ్మణుని రక్తం వచ్చేట్టు కొట్టి అతని శరీరాన్ని బయట పారేసారు. అతనిని ముట్టడానికి కుక్కలు కూడా రాలేదు. చేసిన మేలు మరిచిపోయేవాడి మాంసం కూడా ముట్టడానికి కుక్కలు కూడా ముందుకు రావు. తరువాత విరూపాక్షుడు తన మిత్రుడు నాడీజంఘుని మాంస ఖండములను ఒకటిగా చేర్చి అంత్యక్రియలు నిర్వర్తించాడు. ఇంతలో దేవేంద్రుడు అక్కడకు వచ్చాడు.

" దేవేంద్రా! నా మిత్రుడు నాడీజంఘుడు అకాల మరణం చెందాడు.

అతనిని బతికించు అని కోరాడు.

"విరూపాక్షా! నాడీజంఘుడు నీకే కాదు. బ్రహ్మకు కూడా స్నేహితుడే. అతడు మరణించినందుకు నీవే కాదు బ్రహ్మకూడా విచారిస్తున్నాడు. అటు చూడు. నీవు నాడీజంఘుని దహనం చేసిన చోట ఒక ఆవు తన దూడకు పాలు ఇస్తూ ఉంది. ఆ పాల తుంపరలు ఆ బూడిద మీద పడుతున్నాయి. ఆ అమృత ధారలతో నాడీజంఘుడు బతికాడు. ఇదంతా ఆ బ్రహ్మ దేవుని మహిమ." అని అన్నాడు దేవేంద్రుడు.

అంతలో నాడీజంఘుడు అక్కడకువచ్చాడు. చావు బతుకుల్లో ఉన్న ఆ బ్రాహ్మణుని దురవస్థ చూచాడు. అతనిని విడిపించమని విరూపాక్షుని ప్రార్థించాడు. విరూపాక్షుని అనుచరులు అతనిని విడిచిపెట్టారు. అతని బంగారము, ధనము అతనికి ఇచ్చారు. ఆ ధనము మోసుకుంటూ ఆ బ్రాహ్మణుడు వెళ్లిపోయాడు. కాబట్టి ధర్మనందనా! బ్రహ్మ హత్య చేసిన వాడి కైనా నిష్కృతి ఉంటుందేమోగాని మిత్ర ద్రోహికి, చేసిన మేలు మరిచే వాడికి నిష్కృతి లేదు. మంచి స్నేహితుడు ఈ లోకంలోనే కాదు పరలోకంలో కూడా సుఖాన్ని ఇస్తాడు. మిత్రుడు, ధనము ఆ రెండింటిలో మిత్రుడే గొప్పవాడు. కాబట్టి ఉత్తమ కులజుడు, గుణ సంపన్నుడు అయిన వ్యక్తితో మిత్రత్వము అన్ని విధాలా శ్రేయోదాయకము." అని భీష్ముడు ధర్మరాజుతో చెప్పాడు. " పితా మహా! మరి ఈ విషయములు అన్ని నేడు లోకంలో పాటిస్తున్నారా! ఎలా పాటిస్తున్నారు? వివరించండి." అని అడిగాడు. భీష్ముడు ఇలా చెప్పసాగాడు." అని వైశంపాయనుడు జనమేజయునితో మహా భారత కథను చెప్పాడు.

మహాభారతము శాంతి పర్వము తృతీయాశ్వాసము సమాప్తము.

ఓం తత్సత్ ఓం తత్సత్ ఓం తత్సత్